

*žene u crnom
beograd*

Izveštaj

**septembar, oktobar,
novembar i decembar
2024.**

Kao i do sada, donosimo kratak izveštaj o aktivnostima Žena u crnom u navedenom periodu a ukoliko vas zanimaju opširnije informacije, možete ih naći na našem web-sajtu www.zeneucrnomo.org ili nam se obratite putem mail: office@zeneucrnomo.org

Unapred se solidarno zahvaljujemo na razumevanju..

**septembar,
oktobar,
novembar i
decembar
2024.**

Izveštaj

Ulične akcije: U ovom izveštajnom periodu organizovale smo sedam (7) akcija.

- komemoracije/obeležavanje važnih datuma zločina počinjenih u naše ime
- feminističke, antifašističke, antiratne, antirasističke, antimilitarističke...

KOMEMORACIJE/OBELEŽAVANJE VAŽNIH DATUMA ZLOČINA POČINJENIH U NAŠE IME, KAO I DRUGIH ZLOČINA NAD CIVILNIM STANOVNIŠTVOM, TOKOM I NAKON RATOVA, NA PROSTORU BIVŠE JUGOSLAVIJE:

5. oktobar

Beograd, 5. oktobar „Nikada nećemo zaboraviti zločin u Topčideru“ – povodom 20. godina od ubistva dvojice gardista u Topčideru (5.10.2004. – 5.10.2024.) organizovane su, u crnini i ćutanju, dve akcije:

Ispred kasarnu u Topčideru – mestu ubistva, gde smo zajedno sa porodicama, prisustvovala obeležavanju 20. godišnjice ubistva. Na mestu zločina istaknuti su transparenti *Nikada nećemo zaboraviti zločin u Topčideru; Solidarnost, Odgovornost*. Položeno je cveće na kome je pisalo „Pamtimo zločin u Topčideru – Žene u crnom“

Na ovom komemorativnom činu učestvovalo oko **15** aktivistkinja Žena u crnom iz Beograda, Sarajeva, Priboja, Santandera, Madrida, Zagreba.

U Knez Mihailovoj ulici su bili istaknuti transparenti:

- Pamtimo Dragana Jakovljevića i Dražena Milovanovića
- Otkrijte ubice vojnika
- 20 godina država ćuti, tužilaštvo, policija, vojska, Predsednik Republike, Dokle?
- 05.10.2004. – 05.10.2024.

Tom prilikom izvedena je i scenska akcija: solju je na pločniku napisano: *Pamtimo 05.10.2004. – 05.10.2024.* Potom je položeno dvadeset belih ruža.

Na tom protestu je učestvovalo trideset (**30**) aktivista/kinja. Pored aktivistkinja iz gore navedenih gradova, učestvovala su i aktivistkinje iz Beograda, Sombora, Pančeva, Leskovca, Vlasotinca, Kruševca, Pljevalja, Dablina.

22. oktobar

Sjeverin, 22. oktobar – na komemoraciji povodom 32. godišnjice zločina u Sjeverinu prisustvovala su aktivistkinje/i Mreže Žena u crnom iz Prijepolja i Priboja, gde su odale su poštu ubijenim civilima, a nakon toga otišle u mesto Mioče i položile cveće. (*Da podsetimo: 22.10.1992. na autobuskoj liniji Priboj – Rudo, pripadnici srpske paravojne formacije Osvetnici oteli su 22 putnika bošnjačke nacionalnosti.*)

18. novembar

Beograd, 18. novembar

„Nikada nećemo zaboraviti zločine u Vukovaru“ – povodom 33. godišnjice pada Vukovara, Žene u crnom su organizovale u Knez Mihailovoj ulici stajanje u crnini i ćutanju.

Na protestu su bili istaknuti sledeći transparenti:

- *Nikada nećemo zaboraviti zločine u Vukovaru*
- *Transparent sa slikom razrušenog grada i podacima o stradanju: Vukovar 1991-2024: JNA je držala pod opsadom Vukovar 87 dana; Ubijeno je više od 1.000 civila, a ranjeno je oko 25.000, a nesrpsko stanovništvo je proterano; Na Ovčari je ubijeno više od 200 bolesnih i ranjenih zarobljenika iz vukovarske bolnice; u urbicidu je razoren skoro čitav grad itd.*

- Podaci o logorima za hrvatske zarobljenike na teritoriji Srbije: kroz logore u Srbiji (Aleksinac, Begejci, Beograd, Niš, Sremska Mitrovica, Stajićevo) prošlo je više hiljada zarobljenika/ca;
- Seksualno zlostavljanje u logorima - prema svedočenju zatočenica i zatočenika u logorima na teritoriji Srbije, žene su bile izložene silovanju i seksualnom zlostavljanju – za ove zločine niko nije odgovarao
- Tražimo odgovornost za logore – tražimo pravdu za žrtve i kaznu za počinioc!

Na protestu je izvedena scenska akcija: solju je na pločniku napisano Vukovar – 18.11.1991-18.11.2024. – Pamtimo. A potom su upaljene sveće.

U protestu je učestvovalo oko **30** aktivistkinja i aktivista.

FEMINISTIČKE, ANTIFAŠISTIČKE, ANTIRATNE, ANTIRASISTIČKE, ANTIMILITARISTIČKE AKCIJE:

20. septembar

Beograd, 20. septembar "Verujem Mileni Radulović" - protest ispred suda u Beogradu (Palata pravde) u organizaciji Žene u crnom povodom suđenja Miroslavu Miki Aleksiću, optuženom za silovanja i seksualno zlostavljanje polaznica dramskog studija 'Stvar srca' čiji je bio vlasnik.

Na protestu su bili istaknuti sledeći transparenti:

Verujemo Mileni Radulović, Pravda za žrtve, kazna za počinitelje, Silovali su u ratu, siluju i u miru, Silovanje je zločin, Solidarnost, Odgovornost.

Na protestu je učestvovalo **20** aktivista/kinja iz Mreže ŽUC-a iz: *Bosne i Hercegovine* (Sarajevo, Banjaluka, Tuzla); *Crne Gore* (Pljevlja, Herceg Novi, Podgorica); *Hrvatske* (Zagreb); *Slovenije* (Ljubljana); *Srbije* (Beograd, Leskovac, Kruševac, Kraljevo, Vlasotince...) i *Italije* (Udine, Verona).

7. oktobar

Beograd, 7. oktobar, „Stop ratu na Bliskom Istoku“ – povodom godišnjice početka ratnog sukoba na Bliskom Istoku, Žene u crnom su organizovale protest u crnini i ćutanju, u Knez Mihailovoj ulici, u Beogradu.

Na protestu su bili istaknuti sledeći transparenti:

- *Stop genocidu u Gazi (na srpskom, engleskom, arapskom i hebrejskom jeziku)*
- *Mapa Palestine, koja pokazuje smanjenje njene teritorije od 1947. do danas*
- *Od reke do mora sloboda za sve (na srpskom, engleskom, arapskom i hebrejskom jeziku)*
- *Zastava duginih boja sa ispisanom rečju mir (na srpskom,*

engleskom, arapskom i hebrejskom jeziku)

- Stop ratu na Bliskom Istoku
- Stop izvozu oružja u Izrael (na srpskom i engleskom jeziku)
- Solidarnost sa civilima Palestine
- Zahtevamo oslobađanje izraelskih talaca
- Zahtevamo oslobađanje palestinskih političkih zatvorenika

U protestu je učestvovalo tridesetak (30) aktivistkinja i aktivista Žena u crnom iz Beograda, Zagreba, Pančeva, Kruševca, Leskovca, Vlasotinca, Sombora, Španije (Madrida i Santandera).

6. decembar

Beograd, 6. decembar „Stop femicidu!“ - povodom 6. decembra

– Međunarodnog dana borbe protiv femicida, Žene u crnom su u saradnji sa Autonomnim ženskim centrom, iz Beograda i udruženjem žena Anima, iz Đulića (BiH), organizovale akciju Stop femicidu, na Trgu Republike.

U akciji su učestvovali i učesnice regionalnog sastanka Ženskog suda: feministički pristup pravdi iz Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine, kao i aktivistkinje Mreže Žena u crnom.

Na protestu su bili istaknuti sledeći transparenti:

- Stop ubijanju žena!
- 6. decembar – Dan borbe protiv femicida
- Ni jedna žena manje, ni jedna mrtva više!
- Kaznimo neodgovorno postupanje institucija
- Reagujmo dok ne bude kasno!
- Zašto ih nema među nama?
- Broj ubijenih žena u 2024: BiH – 8, Hrvatska – 17, Srbija – 17
- Definicije femicida

Tom prilikom izvedena je i scenska akcija. Žene su držale po jedno slovo slogana **Stop femicidu** ispisane crnim slovima na crvenom papiru. Potom je, izlazila jedna po jedna i cepala svoje slovo, ostavljajući crvene komade papira po pločniku. Pocepani crveni

papiri predstavljaju krvave tragove koje su na nas ostavili životi ubijenih žena.

U akciji su učestvovala **53** aktivistkinje.

U ovom periodu aktivistkinje Žena u crnom su učestvovala i u studentskim i građanskim protestima 'Zastani, Srbijo'- u 11.52 u Beogradu povodom tragedije u kojoj je nastradalo 15 osoba nakon pada nastrešnice na Železničkoj stanici u Novom Sadu (1.novembar u 11,52) a često su se protestima pridruživale i aktivistkinje iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske.

SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU/TRANZICIONA PRAVDA – FEMINISTIČKI PRISTUP

Ovo je jedna od najvažnijih aktivnosti Žena u crnom. Sastoji se od mnoštvo segmenata: uličnih akcija, radionica, predavanja, stvaranje različitih modela tranzicione pravde sa feminističkog stanovišta, saradnje sa srodnim organizacijama u vidu zajedničkih akcija, (kampanja, konsultativnih sastanka).

Ženski sud – feministički pristup pravdi

Donosimo kratak izveštaj o aktivnostima Žena u crnom u vezi sa organizovanjem Ženskog suda-feministički pristup pravdi u ovom periodu. Ukoliko vas zanimaju opširnije informacije, možete ih naći na našem web-sajtu www.zeneucrnom.org i www.zenskisud.org ili nam se obratite putem mail: zeneucrnombeograd@gmail.com

Prvi Ženski sud na teritoriji Evrope, održan je u Sarajevu, od 07. do 10. maja 2015. godine, u organizaciji 10 ženskih grupa sa prostora bivše Jugoslavije (Pokret Majke enklava Srebrenica i Žepa, Fondacija Cure, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, Centar za žene žrtve rata, Centar za ženske studije, Zagreb, Hrvatska, Centar za žensko i mirovno obrazovanje Anima, Kotor, Crna Gora, Savet za rodnu ravnopravnost, Skopje, Makedonija, Ženski lobi, Ljubljana, Slovenija, Centar za ženske studije i Žene u crnom, Beograd, Srbija). Ženskom sudu je prisustvovalo više od **500** osoba iz svih zemalja bivše Jugoslavije, ali i iz: Argentine, Alžira, Palestine, Izraela, SAD, Španije, Italije, Švedske, Austrije, Belgije, Velike Britanije, itd.

Završni događaj u Sarajevu nije kraj procesa, već naprotiv, podsticaj da se iz feminističke perspektive nastavi sa kreiranjem novih modela pravde. To je obaveza pre svega prema svedokinjama, ali i izraz naše odgovornosti prema ogromnom teretu nedavne prošlosti.

U nastavku procesa Ženskog suda, Žene u crnom, Beograd koordiniraju programske i druge aktivnosti, uz podršku organizacija: Anima, Kotor (Crna Gora), Centar za žene žrtve rata, Zagreb (Hrvatska), Fondacija 'CURE', Sarajevo).

U ovom izveštajnom periodu organizovane su sledeće aktivnosti:

Regionalni sastanak Ženskog suda – feministički pristup pravdi –

6, 7. i 8. decembra

održan je **6, 7. i 8. decembra u Radmilovcu kod Beograda**. Na dvadesetom (**20**) regionalnom sastanku učestvovalo je **28** osoba (27 žena i jedan muškarac) iz **15** gradova i to: *Bosna i Hercegovina* (Sarajevo, Foča, Zvornik, Srebrenica); *Crna Gora* (Pljevlja), *Hrvatska* (Zagreb, Novska); *Srbija* (Pančevo, Kraljevo, Leskovac, Kruševac, Sombor, Beograd, Vlasotince) i *Španija/Baskija* (Bilbao). Iz programa izdvajamo:

O aktivnostima Ženskog suda u prethodnom periodu (od prethodnog sastanka – od aprila do decembra 2024.)

Tranziciona pravda – Priznanje, pokajanje, smišljeni pragmatični gest?

Razgovor o pismu Radoslava Krstića, bivšeg generala Vojske Republike Srpske, najbližeg saradnika ratnog zločinca R. Mladića; on je prva osoba koju je Haški tribunal osudio na 45 godina zatvora za učešće u genocidu i drugim zločinima protiv čovečnosti (2001.) godine, a 2004. godine kazna je smanjena na 35 godina. Obratio se UN pismom nakon 26 godina zatvora i traži puštanje na slobodu, priznaje genocid u Srebrenici itd.

Reakcije učesnica sastanka:

Pismo R. Krstića – uvreda za žrtve, koje neće dozvoliti da poseti Memorijalni centar Potočare:

'Mi žrtve smo povrijeđene. Najteže mi je bilo kad on kaže da bi došao u Potočare. Ja ne znam da li bi on mogao stati pred jednom majkom? Kada bi on bio pušten, njemu se ne bi smjelo dozvoliti dolazak u Potočare. Mi smo na putu istine i pravde i od toga odustati nećemo.

(Šehida, Srebrenica)

Priznanje genocida je važno, treba da podstakne da to učine i negatori genocida:

'Mi smo ohrabrene njegovim činom – priznanjem genocida. Mislimo da posle njega treba da se oglase drugi i priznaju genocid. Nama žrtvama će onda biti lakše da se borimo sa ovim političarima monstrumima u regionu' (Šehida).

'Važno je njegovo priznanje da je počinjen zločin. Pokajanje dovodi do toga da on olakša svoju dušu, ali to nas ne zanima' (Suvada, Đulići).

'Može li se pojedinac nakon suočavanja sa vlastitim zlodjelima zaista reintegrirati u društvu koje ga i dalje slavi ili će ga težina prošlosti sustići' (Memnuna, Sarajevo).

'Meni je važno što on priznaje genocid i interesuje me kako će institucije sada poricati genocid, budući da ga je on priznao?' (*Sabina*).

'U Srbiji je bio muk oko priznanja Krstića, osim u dnevnom listu Danas. Priznanje je lažno, ali je važno što je konačno neko ko je bio u utrobi zla priznao genocid u Srebrenici. Nažalost, bojim se da to neće dovesti do promene stava u Srbiji' (*Staša*).

(Ne)važno je pokajanje Krstića, smišljeni pragmatični gest – važna je njegova odgovornost:

'Ovakva vrsta pokajanja ima svoje dvije strane. Sa jedne je jako cinična, a sa druge je jako važna za žrtve. Sa druge strane pokazuje da negdje ima malo nekakve ljudskosti pa se kaje i izvinjava žrtvama' (*Halida*).

'Za nas je najvažnije pitanje odgovornosti. Može da bude i priznanje i pokajanje, ali mora da postoji odgovornost. On treba da odgovara za ono što je počinio. Mnogi priznaju, pa kad izađu na slobodu, onda nastave da poriču' (*Suvada*).

'Nije mi važno što se on pokajao. Ja mu ne vjerujem' (*Sabina*).

'Njegov cilj je da ranije izađe iz zatvora' (*Nela*).

'Bog ne žuri. Šta god da je ko zaradio, Alah će doći po svoje' (*Refija*).

O tranzicionoj pravdi u Latinskoj Americi (Kolumbija, Meksiko...): o Ženskoj komisiji za istinu, pravdu, reparaciju u Kolumbiji – dostignuća, izazovi; o učešću žena u mirovnim pregovorima; o iskustvima iz Meksika itd.

O Komisiji za istinu u Kolumbiji (Comision de la verdad) – ustanovljena kao vid tranziciona pravde (2017.) a tiče se internog oružanog sukoba koji je trajao u Kolumbiji skoro 60 godina a koji je uzrokovao 9 miliona žrtava. Karlos M. Beristain je govorio o svom iskustvu člana pomenute Komisije.

O gore navedenim pitanjima govorio je: **Karlos Martin Beristain** /Carlos Martin Beristain (Bilbao, Baskija/Španija): lekar, stručnjak za mentalno zdravlje, više od 30 godina kontinuirano radi sa žrtvama političkog nasilja i grupama za ljudska prava u Latinskoj Americi. Takođe je radio u Ženskoj komisiji za istinu, pravdu i reparaciju u Kolumbiji zajedno sa feminističkom mrežom Ruta pacifica/Ženska mirovna putanja. Karlos je saradnik Ženskog suda – feministički pristup pravdi, radeći sa svedokinjama, organizatorkama i aktivistkinjama ŽS.

Vrtenje – esej u pokretu, Hleb teatar

Priču o svojim 25 godina vrtenja na sceni Sanja Krsmanović Tasić je prikazala koristeći tekstovi Darka Suvina, Oktavija Paza (Octavio Paz), Džemaludin Rumija i Sanje Krsmanović Tasić; koncept, tekst, režija i izvođenje: **Sanja Krsmanović Tasić**; video i muzika: **Jugoslav Hadžić**

Završna sesija (evaluacija, dogovori o aktivnostima u narednom periodu)

FEMINISTIČKA ETIKA BRIGE I ODGOVORNOSTI

– posete aktivistkinja ŽUC-a svedokinjama (ŽS Sarajevo), mirovni susreti razmene i saradnje u regiji - podrška žrtvama:

14.oktobar i 28. novembar

– **14. oktobar i 28. novembar** – susret sa Majkom *Mejrom Dautović* iz Bihaća (BiH) koja je svedočila na Specijalnom sudu za ratne zločine u Beogradu zbog mučenja i ratnog silovanja svoje ćerke Edne Dautović, koja je zajedno sa svojim bratom Edvinom bila zatočena u konc-logoru Omarska/BiH;

15. oktobar i 30. decembar

– **Vršac/Vojvodina, 15. oktobar i 30. decembar** - poseta *Rosi Jakovljević*, svedokinji na ŽS, majci ubijenog vojnika (5.10.2004.); u poseti su bile: Majka Mejra Dautović, Ljilja Spasić, Nadežda Kostić, Violeta Đikanović, Staša Zajović aktivistkinje Mreže ŽUC-a iz Beograda, Pančeva i Kruševca).

26. juna 2023

Ženski sud – slučaj Foča – Održan je u Beogradu **26. juna 2023.** godine u organizaciji Žena u crnom i Autonomnog ženskog centara su u Beogradu, u Prostoru Miljenko Dereta, uz podršku feminističkih grupa iz: BiH, Crne Gore, Hrvatske, saradnica ŽS, kao i umetničkih kolektiva iz Srbije. Ovom događaju je prisustvovalo oko sedamdeset osoba (**70**), kako iz regije, tako i iz evropskih i vanevropskih zemalja.

Ženski sud – slučaj Foča bio je posvećen seksualnim zločinima jer je tokom rata u Bosni i Hercegovini (1992.-1995.), Foča je bila mjesto sistematskog seksualnog nasilja i silovanja u ratu u BiH. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju je prvi put na slučaju Foča utvrdio da se seksualno ropstvo smatra zločinom protiv čovečnosti. Ipak, i pored ove istorijski značajne presude, neki od seksualnih zločina nad ženama i muškarcima Foče, nažalost, nisu obelodanjeni niti priznati, već su prećutani i zaboravljeni...Ženski sud – slučaj Foča je nastavak borbe, zajedno sa ženama i muškarcima Foče za pravdu za žrtve seksualnih zločina u Foči i šire. Na ŽS – slučaj Foča svedočile su: *Ilvana Konjo, Zenija Hajdarević, Halida Konjo Uzunović i Kemalemir Frašto*, dok su saradnice ŽS tumačile politički kontekst na osnovu svedočenja.

Javne prezentacije Ženski sud – slučaj Foča: u ovom periodu održane su dve (2) javne prezentacije:

Prezentacija ŽS – slučaj Foča sastoji se od više segmenata:

- Šta je Ženski sud/ŽS? Šta je feministički pristup pravdi? Istorijat, proces organizovanja Ženskih sudova (Sarajevo, 2015.); aktivnosti u nastavku procesa, učinci ŽS; Ženski sud - slučaj Foča, 2023.
- Ženski sud – slučaj Foča - projekcija dokumentarnog filma (42 min.) u režiji *Marije Arandžević*, produkciji Žena u crnom. Film govori o Ženskom sudu-slučaj Foča, održanom u Beogradu (26. jun 2023.)
- **Svjedokinje govore o svom iskustvu svedočenja na Ženskom sudu u Beogradu** (Šta je za mene značilo svedočenje na Ženskom sudu?)

U ovom izveštajnom periodu održana je jedna (1) Javna prezentacija:

24. oktobar

Zagreb, 24. oktobar – u organizaciji Centra za ženske studije, Centra za žene žrtve rata, Zagreb i Žena u crnom, Beograd. O Ženskom sudu su govorile: *Dorotea Šušak*, *Nela Pamuković*, *Renata Jambrešić Kirin*, Zagreb, *Jadranka Miličević*, Sarajevo i *Staša Zajović*, Beograd, svedokinja *Halida Konjo Uzunović*, Foča/Sarajevo i svedok *Kemalemir Frašto*, Foča/SADF (online). Na javnoj prezentaciji bilo je prisutno **20** osoba iz Zagreba, Varaždina, Novske (Hrvatska), Foča, Sarajevo (BiH) i Beograda, a putem zoom-a se obratio i svedok *Kemalemir Frašto* (Foča, SAD).

Nakon projekcije filma, govorila je svedokinja **Halida Konjo Uzunović**, koja je, između ostalog, istakla: 'Ja sam, kao i mnoge žene, bila ubjeđena da će sve ono zlo što se meni desilo u Foči, biti duboko negdje zakopano. Međutim, na obilježavanju Međunarodnog dana sjećanja na sve žrtve seksualnog nasilja u sukobu (19. 6.2018.), sreća sam aktivistkinje Mreže ŽUC-a, kada sam prepoznala i osjetila u njima silnu podršku, emocije i empatiju. Uspjeli smo evo doći da otvoreno i to čak u Beogradu na ŽS govorimo o ovako teškim i bolnim temama.

Ova istina jako oslobodila, napravila me drugom ja. Nije me više briga da li treba ja da nosim nekakvu stigmatu, nekakvu sramotu... Smatram da je vrlo bitno, u mom slučaju je to bilo preteško breme, koje ja stvarno u datom trenutku nisam mogla više da nosim...'

Kemalemir Frašto se obratio putem zoom-a: 'Samim svjedočenjem na ŽS učinili smo jedan historijski čin. To je bio veliki uspjeh doći u Beograd i svjedočiti. Bilo me strah kako ćemo biti dočekani u Beogradu. Vidjeli smo od samog početka da ima naših istomišljenika, osoba koji šire ljubav a ne mržnju, u Beogradu sam izgubio taj osjećaj straha... Svjedočeći na ŽS zaista se bolje osjećam, da sam nešto uradio, nešto će biti zapisano iza nas. Da se nikada i nikome ne desi ono što se nama desilo' rekao je *Kemalemir*.

VIDEO AKTIVIZAM: TRANZICIONA PRAVDA - FEMINISTIČKI PRISTUP

U cilju poboljšanja vidljivosti efekata različitih modela tranzicione pravde, posebno onog sa feminističkog stanovišta, koji promovišu Žene u crnom (ŽUC), tokom 2010. godine stvorena je grupa video aktivistkinja i aktivista, koja se osposobila za snimanje, montažu, digitalizaciju i postavljanje na internet video i audio materijala koji je prikupljen tokom redovnih aktivnosti ŽUC, da bi on, u formi kratkih filmova, postao dostupan široj javnosti.

U ovom izveštajnom periodu grupa je realizovala sledeće video materijale:

- **Nikada nećemo zaboraviti genocid u Srebrenici (10 min.)** – dokumentarni film o akciji ŽUC-a u Beogradu povodom 29. godišnjici genocida u Srebrenici.
- **Ženski sud – slučaj Foča (42 min.)** preveden i titlovan na španskom jeziku, *Tribunal de mujeres – caso Foča*.
- **Nikada nećemo zaboraviti zločin u Topčideru (12 min.)** – dokumentarni film o protestu ŽUC-a povodom 20 godišnjice zločina u Topčideru (5.10.2004).

Kažnjivost zločina – put do pravednog mira: praćenje suđenja u Specijalnom sudu

U ovom izveštajnom periodu održana su sledeća suđenja:

Suđenje za ratni zločin u Kravici – Pred Većem za ratne zločine/ Specijalni sud u Beogradu osam pripadnika Specijalne brigade Vojske Republike Srpske optuženi su za ratni zločin (ubistvo **1.313** Bošnjaka, u okviru srebreničkog genocida, 13. jula 1995. godine).

Da podsetimo: Optužnica za zločin u Kravici podignuta je početkom 2016. godine. To je bio početak najznačajnijeg suđenja pred Višim sudom u Beogradu/Specijalni sud, jer se radi o srebreničkom genocidu. Međutim, 14. jula 2017. godine, Apelacioni sud je doneo odluku da se poništi optužnica za ovaj zločin, koji inače nije kvalifikovan kao genocid, jer je podignuta u trenutku kad Tužilaštvo za ratne zločine/TRZ nije imalo glavnog tužioca. Suđenje je nastavljeno novembra 2017. godine, a ročišta se stalno odlažu zbog nepojavljivanja svedoka, neaktivnosti tužilaštva itd.

U ovom izveštajnom periodu održana su tri **(3)** ročišta:

9. septembar - na ovom ročištu svedočio je svedok Božidar Todić, bivši policajac, sada penzioner, a 1995. godine je bio šef smene u policijskoj stanici u Zvorniku, a njegovo svedočenje je bilo neuverljivo, površno uz izbegavanje bilo kakve odgovornosti.

23. oktobar – ročište otkazano zbog nedolaska svedoka.

19. novembar – ročište otkazano jer se nije pojavio optuženi Vidosav Vasić. Njegov branilac je sudskom veću dostavio medicinsku dokumentaciju o tome kako je njego klijent hospitalizovan u bolnici u Vrbasu.

Suđenje za zločin u Kravici izvršeno je u okviru genocida u Srebrenici, ali nikad nije bio tako kvalifikovano od strane Specijalnog suda za ratne zločine. Ceo sudski proces ispunjen je opstrukcijom: odlaganja ročišta u poslednjem trenutku, najčešće na dan suđenja, nedolazak optuženih i svedoka, veoma često lažnom medicinskom dokumentacijom. Ukratko, pravi cilj nije utvrđivanje odgovornosti i pravda za žrtve – to je samo formalno i prividno 'ispunjavanje' uslova u procesu pridruživanja EU. To se dešava i u ostalim sudskim postupcima pred ovim sudom.

Suđenje za zločin u Štrpcima 27. februara 1993. godine – u voz na pruzi Beograd Bar broj 671, u stanici Štrpci, pripadnici vojne formacije *Osvetnici*, koja je delovala u sastavu Višegradske brigade Vojske Republike Srpske, oteli su iz voza **20** lica (18 putnika bošnjačke nacionalnosti, jednog putnika hrvatske nacionalnosti građana Republike Jugoslavije i jedno nepoznato lice), odveli ih na područje opštine Višegrad, gde su ih ubili. Suđenje je počelo marta 2019. a 6. februara 2023. izrečena je presuda – optuženi *Gojko Lukić, Duško Vasiljević, Jovan Lipovac i Dragana Đekić* proglašeni su krivima i osuđeni na zatvorske kazne u trajanju od 10, odnosno 5 godina za zločine počinjene protiv civilnog stanovništva.

Suđenje (ponovljeno) pred Specijalnim sudom za ratne zločine za zločin u Štrpcima:

25. septembar – na ovom ročištu su svedočili: *Krsto Papić*, svedok, komandant Višegradskog bataljona Vojske Republike Srpske/VRS. Odmah na početku je negirao učešće u zločinu. Naveo je da poznaje samo jednog od optuženih (Gojka Lukića). U nastavku je pušten audio snimak iskaza ovog svedoka datog 2014. Iako je potvrdio svoj iskaz, u njemu je bilo dosta neodređenih i protivrečnih stavova, tj. ne odgovara iskazu svedoka iz 2024. Inače, ovaj K. Papić je svedočio i pred Sudom BiH i tom prilikom je dao iskaz o odgovornosti nekih od optuženih pred Specijalnim sudom za ratne zločine u Beogradu. Naveo je takođe: 'Pred Sudom BiH bio sam primoran da dam iskaz koji terete VRS'.

Ljubinka Vasiljević, supruga osuđenog Duška Vasiljevića je branila svog muža, ističući njegovu porodičnu privrženost sa ciljem negiranja počinjenog zločina: 'Ja sam i ranije htjela da svjedočim, ali moj muž nije htio da se brani preko žene. Moj muž me je prevario, rekao je da ide na slavu kod roditelja u Višegrad (maj 1992.), ali je on tamo ostao, bila sam ogorčena jer me je ostavio samu. Vratio se jula 1992. (na Petrovdan). Moja trudnoća je bila najteži period mog života... moj muž mi je u svemu pomagao i nije bilo teoretske šanse da moj muž negde van ide. Nikad me nije ostavljao tokom trudnoće, samo je išao na posao...Moj sin je upisao Vojnu akademiju i prošao sve bezbednosne provjere. Kako sad mogu da terete mog muža?' itd.

Suđenje Milorad Kotur

Optuženi Milorad Kotur je pripadnik rezervnog sastava policije pri Stanici javne bezbednosti Bosanska Krupa. Optužnica tereti M. Kotura da je od jula 1992. do septembra 1992. godine, na području opštine Bosanska Krupa vršio sledeće zločine:

1. U drugoj polovini meseca jula 1992. godine, iz logora Omarska (opština Prijedor), radi navodne razmene koja je trebala da se obavi na području opštine Bosanska Krupa, izvedena su **44** logoraša, civila bošnjačke i hrvatske nacionalnosti koji su se vozili u minibusu TAM 130 da bi se na putu za navodnu razmenu, po naredbi optuženog, izveli iz minibusa u mesto Donji Dubovik, opština Bosanska Krupa, nakon čega su vezani žicom, a potom su ih držeći automatske puške u rukama, zajedno odveli do jame „Lisac“ koja se nalazila u blizini i pucajući iz vatrenog oružja lišili života **44** civila bošnjačke i hrvatske nacionalnosti, da bi 2000. godine prilikom ekshumacije u mestu Donji Dubovik, opština Bosanska Krupa u jami „Lisac“, identifikovana tela navedenih civila.

2. Početkom meseca avgusta 1992. godine u mestu Donji Dubovik, opština Bosanska Krupa, su presreli **7** civila bošnjačke nacionalnosti, koji su se kretali iz Prijedora prema Bihaću i to: BM, BN, BNj, BO, BP, BR i BS, da bi ih odmah potom pucajući iz vatrenog oružja lišili života, nakon čega su 2000. godine prilikom ekshumacije u mestu Donji Dubovik, opština Bosanska Krupa u jami „Lisac“, pronađena i identifikovana tela navedenih civila.

U ovom periodu održano je jedno (1) ročište:

15. oktobra – putem video konferencijske veze sa sudom u Prijedoru saslušano je troje svedoka: *Muhamed Nakić, Sabiha Filović, Edin Alić*. Svo troje svedoka je predsedavajućoj sudskog veća, sutkinji Mirjani Ilić reklo da optuženog ne poznaje. Svo troje je ispričalo da su čuli da su njihovi srodnici bili zatočeni u logoru Omarska, odakle su prebačeni na razmenu, ali do koje nije došlo, te da su njihovi posmrtni ostaci pronađeni u masovnoj grobnici, jami Lisac.

Suđenje Milenko Živanović

Tužilaštvo za ratne zločine Srbije podiglo je optužnicu protiv bivšeg generala i komandanta Drinskog korpusa Vojske Republike Srpske (VRS) Milenka Živanovića za ratni zločin protiv civilnog stanovništva u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1995. godine.

Živanović se tereti da je naredio i učestvovao u prisilnom preseljavanju bošnjačkih civila iz Srebrenice i Žepe na istoku BiH. U martu 1995. godine izdao je zapovest da se «svakodnevним planskim i osmišljenim borbenim aktivnostima stvore uslovi totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života meštana u Srebrenici i Žepi».

12. jula 1995. naredio je da se obezbedi 50 autobusa za “evakuaciju civilnog stanovništva iz enklave Srebrenica”. 13. jula 1995. postavio je ultimatum Bošnjacima da moraju da se isele itd.

U ovom periodu održano je jedno (1) ročište:

26. septembar – trebalo je da svedoči sudski veštak vojne struke, dr. Mile Stojković, ali iz procesnih razloga, sudsko veće je odlučilo da će naknadno doneti odluku o njegovom saslušanju, pa je glavni pretres iz tog razloga odložen.

Suđenje za zločin u Bratuncu

Optužnica tereti *Gorana Stjepanovića*, pripadnika Vojske Republike Srpske, koji je početkom juna 1992. godine vršio zločine nad civilima bošnjačke nacionalnosti i da je silovao Bošnjakinju AA. Glavni pretres je počeo u januaru 2021. godine.

U ovom periodu održano je jedno (1) ročište:

31. oktobar – saslušana dvojica svedoka: svedok Damir Omić je svedočio putem video-konferencijske veze iz suda u Sarajevu, dok je svedok Muharem Salkić svedočio u sudu u Beogradu.

Svedok *Damir Omić* je rekao da je u maju 1992. godine, zajedno sa majkom i sestrom, bio zarobljen u zgradi direkcije rudnika Sase u Bratuncu. „Neki Zvonko je ušao i udario me kundakom svoje puške. Hteo je da me ubije. Onda je ušao optuženi i rekao: „Omića niko da ne dira!“ Njega su svi slušali. On je bio vođa. On je naredio da moju porodicu niko ne dira. Svedok je još rekao da je njegova majka bila

silovana. „Ona je o tome svedočila u sudu u Bijeljini, ali se to nije dobro završilo po nju. Ona je godinu dana posle toga skrenula pameću i umrla.“

Svedok *Muharem Salkić* je svedočio o streljanju. „Bio je maj 1992. kada su došla šestorica naoružanih muškaraca u maskirnim uniformama. Jedan od njih je bio i optuženi Novak Stjepanović zvan Krke. Oni su nas maltretirali, udarali i tražili pare, zlato i satove. Optuženi je rekao: „Nisu oni vredni ni mojih cipela.“ On nije pucao. Od nas 14, 6 je ostalo živo, jedan je bio ranjen.“

Ostala suđenja koje ŽUC prati:

Suđenje Miroslav Mika Aleksić za silovanje i seksualno zlostavljanje

Januara 2021. – nekoliko bivših polaznica škole glume „Stvar srca“ iznelo je optužbe za silovanje i seksualno zlostavljanje protiv svog bivšeg učitelja glume Miroslava Aleksića.

21. aprila 2021. – podignuta je optužnica protiv Miroslava Mike Aleksića. On je uhapšen i u pritvoru je proveo osam meseci, kada je pušten da se brani sa slobode.

Februara 2022. – počeo sudski postupak protiv Aleksića je posle više odlaganja i završnih pripremnih ročišta.

U ovom izveštajnom periodu održana je pet (5) ročišta:

20. septembar – svedočile su dve žene. Svedočenje druge je prekinuto zbog zdravstvenih problema optuženog Aleksića.

Svedokinja *Mina Radovanović*, kao i svedokinja *Sara Zeljković* izjavile da u svemu ostaju pri iskazu koje su dale tužilaštvu – o seksualnom uznemiravanju od strane optuženog.

Ovom ročištu prisustvovalo je **13** aktivista/kinja Mreže ŽUC-a iz: Beograda, Kraljeva, Leskovca, Zagreba, Ljubljane, Banjaluke, Podgorice...

23. septembar – ročište nije održano, već odloženo jer se na njemu optuženi nije pojavio, o čemu je sud bio obavешten istog dana.

14. oktobar – na ovo ročište nije pristupio optuženi Miroslav Aleksić iz zdravstvenih razloga, o čemu je sudsko veće obavestio advokat Zoran Jakovljević.

Predsednik sudskog veća je pročitao deo veštačenja lekara specijaliste, u kome se, između ostalog navodi, da je bolest hroničnog toka: “U danima kada ne prima hemoterapiju, optuženi je sposoban da prati suđenje, a kada je u bolnici, nije sposoban.”

Na to je branilac optuženog rekao: “Zdravstveni pregled pacijenda nije obavljen. Tražiću novo veštačenje.”

23. oktobar – pre početka ročišta, sudija je tužiteljki dostavio medicinsku dokumentaciju o zdravstvenom stanju optuženog, koju mu joj je uručio branilac optuženog.

Saslušane su dve svedokinje: *Sara Zeljković* i *Natalija Klajsner*, obe svedokinje su rekle da u svemu ostaju pri svojim iskazima o seksualnom zlostavljanju koje su dale tužilaštvu.

Branilac optuženog nije hteo da ispituje ni jednu od svedokinja zbog zdravstvenog stanja optuženog: 'On nije sposoban da prati tok glavnog pretresa. Želim da se ovo završi što pre, da on može da ide kući da ne izdahne ovde. To je na dalje moj stav, a država neka vidi šta će.'

24. decembar – saslušane su tri svedokinje i jedan svedok na predlog tužilaštva. Sve tri svedokinje su imale iskustvo seksualnog nasilja, ali je njihove prijave tužilaštvo odbacilo kao neosnovane. I sve su one rekle da u svemu ostaju pri svojim iskazima koje su dale tužilaštvu.

Svedokinja *Bojana Zečević* je rekla da je ona školu Stvar srca pohađala u periodu (1987-1991) i da je u kontinuitetu bila žrtva seksualnog predatorskog ponašanja od strane optuženog.

Svedokinja *Marija Đikić*, je rekla da je bila prisutna u školi kada je iz kancelarije optuženog izašla Maša Đorđević koja joj je rekla da je bila "oralno zlostavljana."

Svedokinja *Tara Đurašinović* je svedočila o ponižavanju od strane optuženog: "On nas je povređivao do srži, ali smo mislile da je to deo njegove pedagogije."

Svedok *Matija Ilić* je rekao da je pozvan da svedoči, jer mu je njegova drugarica, a oštećena Ivana Velinović rekla šta joj se desilo. "Mika je seksualno zlostavljao Ivanu."

(Integralne izveštaje sa navedenih suđenja možete naći na sajtu ŽUC-a)

MREŽA ŽENA U CRNOM – REGIONALNI SASTANAK

Žene u crnom su pokretačice ili aktivne učesnice brojnih regionalnih mreža, koalicija i saveza, aktivne učesnice u aktivnostima srodnih organizacija radi jačanja uzajamne podrške, solidarnosti, civilnog društva i demokratije u Srbiji i u celoj regiji.

U ovom periodu realizovane su sledeće aktivnosti od kojih izdvajamo sledeće:

**20, 21. i 22.
septembra 2024.**

Sastanak Mreže Žena u crnom održan je 20, 21. i 22. septembra 2024. u Radmilovcu kod Beograda.

Na sastanku Mreže Žena u crnom učestvovalo je **55** aktivist/kinja iz **27** gradova iz: *Bosne i Hercegovine* (Tuzla, Zvornik, Sarajevo, Banja Luka), *Crna Gora* (Podgorica i Herceg Novi) *Hrvatska* (Zagreb), *Kosovo* (Priština), *Slovenija* (Ljubljana), *Srbija* (Novi Pazar, Beograd, Bajina bašta, Prijepolje, Priboj na Limu, Sombor, Pančevo, Zrenjanin, Zaječar, Kraljevo, Leskovac, Novi Sad, Kruševac, Trešnjevac, Vlasotince), *Palestina* (Vitlejem), *Nemačka* (Berlin), *Italija* (Verona, Udine).

Petak, 20. septembar

Prepodne "Verujem Mileni Radulović" – protest ispred suda u Beogradu (Palata pravde) u organizaciji Žene u crnom povodom suđenja Miroslavu Miki Aleksiću, optuženom za silovanja i seksualno zlostavljanje polaznica dramskog studija 'Stvar srca' čiji je bio vlasnik. U nastavku sudskog postupka (počeo februara 2022. godine) protiv Aleksića bilo je prisutno **13** aktivistkinja i aktivista.

I deo: U slici i reči – o aktivnostima ŽUC Beograd i zajedničkim aktivnostima Mreže Žene u crnom, u prethodnom periodu (od sastanaka Mreže – mart – septembar 2024.)

II deo: Diskusioni kutak – događaj, aktivnost iz prethodnog perioda koje je bila izuzetno važna u njihovoj sredini, u regiji, svetu – predstavili/e aktivistkinje, aktivisti, saradnice/i Mreže.

O femicidu na Kosovu – Rina Kika, advokatica i feministička aktivistkinja Bern/Priština

'Na Kosovu godišnje ima 2.000 slučajeva prijave nasilja prema ženama' kazala je Rina.

Potom se osvrnula se na kampanje vlade koje ne podstiču žene da prijave nasilje i to iz sledećih razloga: 'Žene se relativno često u policijskim stanicama susreću sa nepoverenjem u njihovo iskustvo i nepoštovanjem njihovog iskustva - to je zajedničko svim ženama na Kosovu, bez obzira na nacionalnost; kada žene koje nemaju fizičke povrede prijave nasilje policiji nailaze na neverovanje, okrivljavanje' *naglasila je Rina.*

Femicid je definisan u Krivičnom zakoniku Kosova kao ubistvo osobe zbog rodne pripadnosti. To se vodi kao zločin iz mržnje. 'Mnogo su važniji programi psihosocijalne podrške, kao i razni vidovi ekonomske podrške. Posebno je važan rad na prevenciji: promeni udžbenika koji promovišu rodne stereotipe, normalizuju nasilje', *objasnila je Rina.*

Potom je ukazala na koji način problemi u odnosima Srbije i Kosova utiču na primenu međunarodnih dokumenata na Kosovu: 'Zbog blokade Srbije, Kosovo nije članica UN-a i zato ne može da ratifikuje ni CEDAW konvenciju, ne možemo da idemo ni na Evropski sud za ljudska prava. Međutim, možemo direktno da primenjujemo određena međunarodna dokumenta iako ih nismo zvanično potpisali, uključujući i Istambulsku konvenciju. Pre dve godine je Ustavni sud Kosova za jedan slučaj direktno primenio Istambulsku konvenciju', zaključila je Rina.

O platformi Femicid memorijal (povodom Dana sećanja na žene žrtve nasilja) – **Vanja Macanović**, advokatica Autonomnog ženskog centra, Beograd

Femicid memorijal je AŽC predstavio 18. maja 2024., kada je obeležen Nacionalni dan sećanja na ubijene žene. AŽC od 2010. skuplja podatke o ubijenim ženama, zato što država ne vodi statistiku o tome.

Potom je ukazala na sledeće činjenice u vezi sa femicidom u Srbiji:

- ubijene žene su, najvećim delom, starije od 45 godina,
- mlađe žene češće prijavljuju nasilje,
- najviše slučajeva femicida ima Beograd, jer ima najviše stanovnika,
- skoro **55%** žena je ubijeno u kući u kojoj su živele, što potvrđuje da je za ženu, koja živi u nasilju, najopasnije mesto njen dom. Za poslednjih 10 godina u Srbiji je ubijeno **406** žena i devojčica,
- preko **50%** žena su ubili bračni ili vanbračni partneri, ubistva žena u porodičnom kontekstu, potom ubistva žena od strane bivših vanbračnih i ostali,
- način izvršenja – najviše oružjem i oruđem - nož i vatreno oružje su skoro izjednačeni; zatim prebijanje i na kraju davljenje.

'U Srbiji se godišnje prijavi od 28.000 do 29.000 slučajeva nasilja: od toga je 21.000 hitnih mera. To su ogromne brojke' zaključila je Vanja.

O predlogu Zakona o rodnom identitetu u Crnoj Gori – Jovan Džoli Ulićević, asocijacija Spektra, Podgorica, Trans mreža Balkan, antifašističko/feministički aktivista

Jovan Džoli objasnio aktivnosti u vezi sa Zakonom o prepoznavanju rodnog identiteta na osnovu samoodređenja:

Što znači rodni identitet na osnovu samoodređenja?

- Da ne postoji nijedan medicinski dokument koji treba da priložite da bi vas pravni sistem prepoznao u smislu vašeg rodnog identiteta. Sada u Crnoj Gori prinudna sterilizacija nije zakonom propisana - to je siva zona;
- Zakon o matičnim registrima samo navodi da možete promijeniti jmbg u ličnim dokumentima nakon xx stvari i promjene pola. Onda to MUP u praksi tumači kao zahtjev za prinudnom sterilizacijom, što smo bili svjesni da obaramo na sudu, ako ne na našem onda na Evropskom sudu za ljudska prava.

Zašto je važno pravo na samoodređenje? objasnio je Jovan Džoli:

- Važno je da svi imamo pravo na samoodređenje a da ne mijenjamo ili vadimo organe,
- da država od nas ne zahtijeva da sprovodimo invazivne operacije na svom tijelu,
- nekim ljudima to ugrožava zdravlje,
- za neke ljude je to mnogo više nasilja,
- za neke ljude to znači socijalno isključenje,
- za neke podrazumijeva ogromne finansijske troškove koji ne mogu da pokriju itd.

Na koji način se odvijao rad na donošenju Zakona? Jovan Džoli je naveo razne nivoe i polja delovanja radne grupe:

- *Uključivanje institucija:* 'Trebalo je svakog iz institucije uključiti da se svi usaglasimo prije svega oko samoodređenja. Mi smo trenutno u situaciji da svi politički akteri koji su dugi niz godina bili anti EU, sada tvrde da su pro EU, uključujući i Srpsku pravoslavnu crkve/SPC.
- *Javna rasprava:* trajala je trideset dana, u sva tri regiona Crne Gore smo pozivali ljude iz lokalnih zajednica 'da pričamo sa ljudima o ovome, da se ljudi ne bi plašili ovog zakona'. Nažalost, malo ljudi se odazvalo.
- *Mediji:* pokušavali smo da pričamo u medijima, ali većina medija o tome nije izvještavalo.

Jovan Džoli je objasnio zašto su odbili da debatuju sa crkvom i zašto crkva nije zauzela ofanzivniji stav: 'Smatrali smo da bismo tako dali legitimitet crkvi da raspravlja o pitanjima rodne ravnopravnosti i ljudskih prava, makar ne dobili ni minut u bilo kojem mediju. Crkva je mogla je mnogo jače da udari, ali to nije uradila jer pokušava da se predstavi kao kredibilan partner, a ne kao remetilački faktor u Crnoj Gori. Lično smatram da je SPC glavni remetilački faktor u Crnoj Gori.'

Što se tiče političkih partija, rukovodile su se pragmatičnim političkim razlozima, prvenstveno rejtingom: 'Apsolutno svaka partija zna za ovaj Zakon, koji nijednoj od njih ne donosi glasove. Sve partije hoće da udovolje crkvi i svojim glasačima, tvrdeći da će zakon biti

zloupotrebljen, iako u samom zakonu postoje ograničenja da ne može da bude zloupotrebljen.

'Ono što me je ohrabrilo jeste da **41%** ljudi smatraju da trans osobe ne treba da prođe sterilizaciju da bi rodni identitet bio uvažan', naglasio je Jovan Džoli.

To je ilustrovalo podacima iz istraživanja o stavovima samo za trans osobe, a ovo je bilo za sve LGBT osobe:

- **15-20%** ljudi podržavaju trans osobe. To je više nego polovina svih političkih partija u Crnoj Gori.
- **30-50%** su između, može se pričati sa njima, za neke stvari su podržavajući, neke stvari ne znaju.
- **20%** onih koji su tvrdokorni i protiv svega.

O 'LEKSIKONU lepo upakovanih pretnji' – O 'Nedelji medija' od 17. do 19. juna – u Novom Sadu u organizaciji Nezavisnog društva novinara Vojvodine/NDNV – **Ljiljana Spasić**, Građanska akcija, Pančevo

U fokusu ovog događaja bila bezbednost novinara i medijskih radnika/ca, izneti su sledeći podaci:

- od tridesetak prijavljenih slučajeva u ovoj godini, rešena su samo dva - broj rešenih na godišnjem nivou ne prelazi **10%**,
- u poslednjih šest godina u Srbiji je formirano **516** tužilačkih predmeta u vezi sa pretnjama novinarima: u **83** slučajeva pretnja je imala je osuđujuću presudu, što je **25%**,
- tokom 2023. formirano je **70** predmeta o pretnjama i napadima na novinare/ke,
- u poslednjih godinu dana zabeležen je **101** slučaj pritiska na novinare itd.

Umesto očajanja kreativna pobuna: Kako su dve aktivistkinje antimilitarističkim platnom provocirale izložbu naoružanja?

– **Slavica Stanojlović**, Peščanik, Kruševac

'Povodom dana grada, održana je velika vojna parada. Ja i moja koleginica Snežana izašle smo sa transparentom *Sve za mir, zdravlje i znanje, ništa za naoružanje*. Snežana i ja smo držale transparent ispred opštine.'

Solidarnost na delu – solidarna aukcija umetnika/ca za pomoć radnicima Jure, Leskovac (9. jul 2024.) – Vladan Jeremić, umetnik i aktivista, Beograd

Jedna umetničko aktivistička ekipa iz Udruženja likovnih umetnika Srbije, organizovala je, zajedno sa *Radničkim glasom*, solidarnu akciju prikupljanja sredstava za radnike Jure iz Leskovca koji su bili u štrajku. Radnici južnokorejske kompanije *Jura* (Leskovac) motaju kablove, rade na minimalcu već godinama, nemaju sanitarne uslove, nemaju najosnovnije stvari. 'Prikupili smo nekih 3.000 eura sredstava i uspeali smo da radnicima pokrijemo dnevnice koje im nisu bile isplaćene tokom štrajka. Veliki je uspeh povezati borbu radnika sa umetnicima. Ono što je važno da taj novac koji su izgubili dok su štrajkovali je bio nadoknađen kroz našu aukciju' kazao je Vladan.

Živote, al' je vruće - Nađa Duhaček i Jelena Jaćimović

Grupa umetnica je organizovala akciju prikupljanja sredstava za kupovinu klima uređaja u porodilištu bez klima uređaja. Ovo se desilo u julu, tokom najvećih vrućina. 'Oko 12 osoba su donirale svoje radove, kao i jedan jedan umetnički kolektiv. Mi smo skupile oko **133.000** dinara i (oko 1 100 eura. Našle smo organizaciju u Kikindi, Centar za prava žena, koje su dale našu donaciju tamošnjoj bolnici i ugradile tri klime. Firma koja je ugrađivala je dve klime ugradila besplatno.'

Vox feminae/Ženski glas – dokumentarni film (24 min.) o solidarnosti 10 žena sa vijetnamskim i indijskim radnicima u Zrenjaninu, produkcija 2024. - **Ivana Gordić Perc**, novinarka i aktivistkinja

Film svedoči o događajima krajem oktobra i početkom novembra 2021. godine, o ropskoj eksploataciji radnika u kineskoj kompaniji Linglong: **750** radnika, najviše iz Kine i Vijetnama, žive u ropskom položaju: nisu imali pasoš, nisu imali zdravu vodu za piće. Radnicima je bilo zabranjeno da izlaze, da se mešaju sa nama, taksistima je bilo zabranjeno da ih voze van gradilišta. Kada je TV N1 javila o tome,

informaciju je prenelo **25** svetskih agencija, uključujući i CNN i druge velike svetske agencije. Zahvaljujući javnosti, vijetnamski radnici su spaseni jer se veliki broj njih vratio kući i dobili su koliko toliko novca za svoj posao' *naglasila je Ivana.*

Ivana je objasnila oblike represije, tj. progonu kojem je izložena od strane kineske kompanije: 'Oni me stalno prate po ulici...'

Kineske kompanije u Srbiji imaju svoje 'okupacione zone': 'Kinezi imaju policiju u Linglongu, to smo viđali kada smo počeli da snimamo. Radnici su potpisali ugovor gde kaže da ne smeju da izađu napolje, da ne smeju da komuniciraju sa nama, bili su izolovani, sakrivali su ih od nas. Spolja se ništa ne vidi. To je pravi kineski radni logor. Tamo niko ne može da uđe. Forenzični tim Slobodne Evrope je utvrdio da su Kinezi prošle godine izvezli 14 miliona guma. Zvanično ih izvoze u SAD, u Kazahstan i Tursku. Već dve godine fabrika radi u tri smene, 24h dnevno' *naglasila je Ivana.*

(O)Smeh i satira – moćna alatka protiv represije, nasilja, tiranije: Muhamed Max Đerlek, karikaturista, ilustrator, Novi Pazar – zajedničko instaliranje izložbe

Spin diktatori – Novo ruho tiranije u 21. veku; autori: Sergej Gurijev i Danijel Trajsman, u izdanju Arhipelaga (2023.).

Moderatorka **Tanja Marković:** 'Okosnica knjige su diktature u 20. veku i njihova transformacija u spin diktature u 21. veku. Autori objašnjavaju kako su diktatori starog kova vladali strahom, dok se spin diktatori prvenstveno usmeravaju na manipulaciju, na to kako da zadobiju popularnost, kako da ih mase vole, kako da ostaju na vlasti, a da sve to ne izgleda represivno. O knjizi će govoriti odabrane tekstove učesnici ove debate. Prvo ćemo predstaviti uvod u o celoj knjizi.'

Lino Veljak: 'Poanta ove knjige je sljedeća: tiranin (diktator, autoritarni vođa i sl.) danas može birati između dva modela osiguranja svoje vlasti: jedan je gruba represija, drugi je stjecanje podrške svojih podanika posredstvom manipulacije (zasnovane na spinovanju). Naravno, ta se dva modela osiguravanja vladavine veoma često kombiniraju. U tom smislu naši autori (posebno u inoviranom predgovoru knjizi iz 2022) navode slučaj Putinove vladavine, gdje

se pokazuje kako je Putin uspješno koristio kombinaciju represije i medijske manipulacije (u određenom momentu dajući ovoj drugoj izrazitu prednost), ali se tu ujedno očituju i ograničenosti modela spinovanja u društvima koja se nalaze u procesu modernizacije, uslijed čega je on nakon početka agresije na Ukrajinu morao pojačati represiju. Suprotan primjer nudi Viktor Orban, koji se oslanjajući na spin uspješno održava na vlasti. Autori su inače skloni zaključku da i režim u Srbiji u sve većoj mjeri koristi model spinovanja. Moguća kritička primjedba našim autorima sastojala bi se u njihovom ograničavanju analize spinovanja na Treći svijet i istočnu Evropu. Model spinovanja nije, međutim, nipošto ograničen na te regije. Tako se Donald Trump, koji je svojedobno dobio predsjedničke izbore upravo koristeći spomenuti model!

Nastasja Radović: Prvo poglavlje 'Strah i spin'

'Kao primere vrlo veštih spin diktatora, autori navode tri lidera: Ugo Čaves/Hugo Chavez iz Venecuele, Li Guangjao, dinastičkog lidera iz Singapura i velikog srpskog prijatelja Vladimira Putina. Tu se pokazuje kako su oni vrlo vešti u manipulaciji, pri čemu masovni mediji igraju ogromnu ulogu. *Spin diktature su, formalno gledano, demokratski režimi:* održavaju se izbori, postoji formalna opozicija. Međutim, manipulacijom i spinovanjem javnim mnjenjem na izborima redovno pobeđuju tri navedena lidera. Meni se ovo što sam pročitala, vrlo me asociiralo na A. Vučića. Očigledno je on dobro informisan i ima ekipu koja pobeđuje na izborima.'

Snežana Tabački: Poglavlje 2 „Nadzirati, ali ne kažnjavati“

Odnosi se na političke lidere u pojedinim državama, koji su konsolidovali svoju moć kao autoritarne vođe, usvojivši tehnike spin diktature: manipulaciju medijima, marginalizovanje opozicije, istovremeno čuvajući demokratsku fasadu.

Potom je Snežana obrazložila primedbe na ovo poglavlje:

'Izvori koji se navode kredibilni i nepristrasni, ali razne invektive su nepouzdanе: naročito one koje se vezuju , na primer, uz Lenjina (odobravao ubijanje prostitutki i bolesnih od sifilisa).

Ništa nije manje pristrasno ni kada se govori o drugim komunističkim

zemljama: u njima su prema navodima, milioni ljudi pogubljeni ili zatočeni u posleratnoj Istočnoj Evropi, ali i u Maovoj Kini, Severnoj Koreji, Severnom Vijetnamu, Kambodži itd, od strane tzv. totalitarnih ideologa.

Antikomunisti su takođe ubijali, ali su ipak bili manje surovi i provukli su se sa malobrojnim ubijanjima, koji su iznosili po nekoliko hiljada , naspram onih miliona za vreme komunističke vlasti: autori pišu da su argentinski generali ubili između 15.000 i 30.000 ljudi, dok su vojnici generala Pinočea ubili 3000 do 5000 Čileanaca. Sve bih ovo prihvatila kada bi me autori uverili da je ova računica ubijanja zasnovana na dokazima.

Da li je medijski fabrikovana kriza u Srbiji, uvod u diktaturu straha ako imamo u vidu da krize i spoljne pretnje podstiču građane da se okupe oko svog lidera? Prateći ono što se dešava u Rusiji sa Putinom, spoljna "pretnja" se koristi da se opravda prelazak na otvoreno nasilje, pa nije isključeno da bi i Aleksandar Vučić mogao, ako izgubi kontrolu, da krene ka otvorenoj represiji', naglasila je S. Tabački.

Fahrudin Kladničanin: komentarisao je knjigu u celini:

Ova studija je dobra jer nudi pregled i komparativnu analizu kako neki režimi u svetu funkcionišu.

U knjizi se nabrajaju neka pravila kojima se rukovode spin diktatori:

- *Spin diktatori su demokratični, navodno veruju u demokratiju, izbori se održavaju, sve je regularno, sve je slobodno, mediji, sve je bajno. Ovi autori to vrlo detaljno obrazlažu.*
- *Spin diktatori ne opstaju tako što osujećuju pobunu nego tako što eliminišu želju za pobunom. Vidite kako u Srbiji to isto funkcioniše. Ništa Vučić nije izmislio, samo je unapredio nešto što postoji u nekim zemljama i to jako dobro funkcioniše.*
- *Spin diktatori stalno raspisuju izbore: mi smo konstantno u izbornim kampanjama. Izbori su tu da potvrde ono što spin diktatori vole, da ih se veliča kao Božanstva.*
- *Spin diktatori izbegavaju nasilnu represiju: ta kamuflaža, kao nešto se dogodi, pa su oni spasioци. Ono što vidimo kod Vučića, vidimo i u istočnim državama.*
- *Kontrola medija ovde je sjajno objašnjena.*

Knjiga je slikovita i uzbuđljiva. Imate pred očima Vučića, jer ovaj režim kooptira od a do š. Svi spin diktatori kooptiraju ljude. I važna stvar jeste proizvodnja neprijatelja, naglasio je na kraju Kladničanin.

Mirko Medenica: *Kad se čita knjiga, vidi se Srbija, vidim ovaj režim kod nas.*

Ja bih izdvojio dve stvari:

Prvo, uništavanje želje za pobunom: uvek je propaganda služila za neku vrstu mobilizacije oko nekog neprijatelja itd. To se i danas koristi. Radi se o propagandi demobilizacije: a to je da se određenom propagandom i spinovanjem obesmišljava politički život, a samim tim i volja građanstva da učestvuje u tome, što tim ljudima garantuje ostanak na vlasti.

Drugo, retorika nasilja se menja u retoriku performansa: to me podsetilo na Srbiju. Vučić kao lice režima govori na svaku temu 'najstručnije'. Građani kao ne osećaju strah, nego neku vrstu samopoštovanja zbog te kompetentnosti što svakako imamo kod velikog broja građana koji glasaju za Vučića.

Tamara Spaić: *Poglavlje o cenzuri.*

U poglavlju o cenzuri autori navode da je i bivšim i sadašnjim spin diktatorima cenzura važna kao i kalašnjikov: makoliko da cenzura ne ubija metkom kao kalašnjikov, ona je podjednako represivna kao i oružje.

Svaki od diktatora koji je dopustio da se smanji nivo cenzure, u trenutku smanjenja stepena cenzure rizikovao je pad sa vlasti: neki su i pali, kao što je Fudžimori/Fujimori/ iz Perua. Kad god se otvori neka pukotina i izađe neki slobodan medij u koji ljudi imaju poverenja, pada popularnost i diktator pada ili rizikuje pad.

Autori kažu da je za pad diktatora potrebno da postoji slobodno građanstvo, inteligencija, novinari, informisana javnost koja je sposobna da iskoristi taj trenutak: nama se događalo u par slučajeva da Vučić napravi neku grešku, ali niko nije uspevao da iskoristi tu grešku.

U spin diktaturama kontrola nad medijima sprovodi se prikriveno, dok su diktatori straha hteli da se to vidi i to su javno radili: nacisti su spaljivali knjige na trgu ili ubijali novinare na stadionu i time širili strah. Ovi novi diktatori ne žele da se to vidi. Zato ostavljaju taj mali prostor za postojanje nezavisne TV N1, kojoj ne daju nacionalnu frekvenciju itd.

Tokom devedesetih, ljudi su bili mnogo bolje informisani, makar od 96/97, kada je opozicija pobedila u velikom broju gradova u Srbiji. Tada su postojali lokalni mediji, mreža ANEM i preko njih su se distribuirale informacije koje je proizvodila B92 i drugi slobodni novinari.

Privatizacija medija je takođe oblik cenzure, posebno kupovina svih malih lokalnih medija- osim privatizacije medija, tu su diskreditacije novinara koji slobodno izveštavaju: to su 'neprijatelji' kojima režim pravi tehničke smetnje ili otvoreni napadi.

Vučić je povremeno pokušavao da ugasi i te male niše slobodne reči: on je povremeno prelazio u snažnog diktatora i to niko nije iskoristio, iako mu je u tom trenutku padalo poverenje. I kod drugih diktatora pada poverenje kada ljudi poveruju da oni nisu takve demokrate kakvim se prikazuju, objasnila je Tamara.

Ljiljana Spasić: 'Mnoge tehnike koje spin diktatori primenjuju u inostranstvu isto tako koriste diktatori straha, pa čak i demokrate. Zaista, spoljni poslovi su više postali predmet spina, a manje straha kao u prošlosti. Ono što presuđuje je i dalje vojna sila, ali se ona ne koristi više tako često, a obmana, manipulacija, premda su oduvek bile važne, sada su postale još presudnije.'

Stasa Zajović: osvrnula se na celinu knjige i dragocene pouke:

Metode spin diktatora su odavno smišljene i osmišljene: A.Vučić nije baš proučio te metode, čini mi se da je on diletant u poređenju sa onima koji se navode u knjizi.

Tirani, diktatori, autoritarne vođe kombinuju dva modela vladavine: diktaturu straha i spin diktaturu u zavisnosti od potreba, uglavnom radi opstanka na vlasti. Targetiraju/napadaju/obeshrabruju kritičare putem nepolitičkih metoda: SLAPP tužbe zbog utaje poreza, prevare, navodnih kleveta upućenih SD, difamacije, time se opozicija dovodi do prosjačkog štapa, to se dešava u svim spin diktaturama/SD, kandidati opozicije bankrotiraju. Obesmišljavaju politički život: u te svrhe služe fakenews/lažne vesti, rijalizacija, negovanje selebitija, tabloitizacija, permanentna izborna kampanja, obraćanja...Kooptiraju, korumpiraju kritičare svih vrsta, posebno kulturne elite (slučaj Srbija...).

Izuzetno je dragocena sledeća analiza autora: zabluda je da ekonomski razvoj i investicije dovode do političkih promena ili jačanja demokratskih procesa jer 'investitori lako zatvore oči na zverstva'. Naprimer, nakon masakra u Kini (Trg Tjenanmen, 1989.) investicije su porasle u nekim slučajevima i po četiri puta. 'Gde god može da se zaradi novac, sećanja na zverstva lako izblede' navode lucidno autori.

Slobodan Sadžakov: Osmo poglavlje: *Budućnost spina.*

Sadžakov je obrazložio svoje primedbe:

Nije ništa naročito novo rečeno: ima dobrih primera, neću sada da negiram trud autora.

Radi se o zameni nasilne vlasti spinom: ta tehnologija vlasti je oduvek prisutna i u vreme robovlasničkog i u vreme feudalnog sistema.

Velika manjkavost ove knjige je u tome što polazi od idealizacije liberalne demokratije: autori su poštteni pa govore i o nekoj podršci diktatorima, nije apsolutna idealizacija, govori se dakle i o krivici Zapada, ali kad autori govore o liberalnoj demokratiji, njihov stav je krajnje upitan. Nismo izmislili bolji oblik od ove moderne demokratije, ali ona naravno ima manjkavosti posebno u funkcionisanju vlasti koju ta liberalna demokratija iznedri.

Mine možemo zaboraviti da liberalna demokratija može imperijalizmom

osvajati: SAD je od kraja Drugog svetskog rata imala **120** intervencija ili podrški nekom režimu. Dakle, liberalna demokratija je pružala podršku diktatorskim režimima.

Mislim da je glavni problem globalna politička situacija, taj politički i moralni kaos kome svedočimo posle Drugog svetskog rata. Tada smo imali jasnu političku podelu, fašizam i antifašizam, crno-belo.

Sada je sve sivo i mi delujemo u jednom tužnom trenutku čovečanstva gde ne znamo zapravo kao slobodarska bića kome da se usmerimo i u koga da imamo poverenje: imperijalna Kina, imperijalna Rusija, SAD imperijalna, Evropa u svojim konfuzijama, problemima, licemerjima, birokratizaciji.

Danas imamo zapravo sveopštu idiotizaciju i normalno je da je jednom Vučiću ili Trampu lako da vladaju rajom itd.

Subota, 21. septembar

Avet populizma kruži svetom i regionom

Prva sesija:

Savremeni populizam – zamke, izazovi, opasnost za demokratiju?

Govorio: **Zoran Stojiljković**, profesor Fakulteta političkih nauka u penziji

Stojiljković je u početku naglasio oko pojma populizma nema saglasnosti pa je ponudio svoje viđenje: *'Minimalno određenje oko koga se svi slažu: populizam je jedna vrsta politike i političke prakse koja se zasniva na razlici između elita i naroda. Pri čemu su elite otuđene, blazirane, eksploatatorske, a sa druge strane, narod je prost, dobrodušan, nedovoljno obrazovan i eksploatisan, što nije netačno. Na tome se saglasnost zaustavlja.'*

Upozorio da je jedna od glavnih opasnosti populizma **antipluralizam**: *'Pravi glas naroda zastupaju neki pripadnici političke elite koji su outsiders u političkom prostoru - u tom smislu, Tramp bi bio politički*

outsajder u odnosu na dominantnu liberalnu političku elitu; *populisti narodu nude jednostavna, uprošćena i brza rešenja* ili 'olako obećanu brzinu', kako se u Srbiji govorilo krajem osamdesetih'.

Populizam se pojavio u određenom socijalno-političkom kontekstu: *'Populističke stranke su u šest zemalja Evrope na vlasti, u drugih šest su na drugom mestu. To pre nije bilo tako. Nekoliko vrsta kriza se poklapaju: ekonomska kriza, migracije, terorizam. Desnica u Nemačkoj nastaje kao reakcija na politiku migracije Angele Merkel. Taj kulturni nacionalizam usmeren je na one koji su vidno drugačiji, ne uklapaju se u standarde, dosta ih se izoluje od dominantne sredine. To je ono što posle 2020. i pandemije deluje socijalno perverzno'*

Privlačnost populizma posledica je krize liberalne demokratije – Stojiljković je to objasnio na sledeći način:

- *Dominantna vrsta demokratije je plutokratska, pod dominacijom krupnog kapitala, ne bavi više velikim pitanjima, nego administriranjem. Odluke donose na višim nivoima, umesto u lokalnoj autonomiji, demokratija se pretvorila se u administriranje nekih mera koje se ne dovode u pitanje.*
- *Tehnokratski model demokratije obične ljude čine frustriranim i ciničnim: nepoverenje prema političarima je fantastično razvijeno.*
- *Fenomen izbornog paradoksa: ljudi znaju da su izbori značajni, a istovremeno duboko preziru one koji im se nude na tržištu; veliki broj ljudi smatra da političari gledaju samo sopstveni interes ili interese najmoćnijih.*
- *Nepostojanje unutarstranačke demokratije i nepoverenje prema politici i političarima dovodi do bujanja pokreta, uključujući i populističke pokrete. SNS je formalno stranka, a zapravo je pokret sa neprikosnovenim vođom, koji se pita o svemu. Oni jednostavno komuniciraju direktno sa narodom preko kontrolisanih medija.*
- *Populizam kao autoimuna bolest demokratije ima najveći problem sa liberalnom predsedničkom demokratijom: kad dođu na vlast, prvo se obračunaju sa nezavisnim organima, sa pravosuđem, pakupe sve resurse vlasti.*

'Promena u društvu je moguća samo ako se smanji autoritarnost u društvu jer je preko polovine ljudi za velikog vođu. On može da zanemari procedure, mnogi to tolerišu, smatraju da nas iz krize može da izvuče samo veliki vođa, upozorio je Stojiljković.

Stojiljković smatra da postoje alternative: *'Zalažem se za radikalnu demokratizaciju, koja uvodi elemente podružljavanja demokratije: građanske inicijative, autonomno i participativno civilno društvo, koje onda pritiska polje politike. Opozicija koja hoće da bude vlast, mora da se obaveže da vodi transparentnu politiku. Mi treba da ih nadgledamo na izborima, da ograničimo količinu novca za kampanje, naglasio je Stojiljković.*

Druga sesija:

Populizam u zemljama Zapadnog Balkana

Govorili/e:

- **Andraž Rožman**, pisac i aktivista, Ljubljana/Slovenija;
- **Daniela Antonovska**, feministička konsultantkinja i aktivistkinja, Skopje
- **Ljupko Mišeljić**, novinar i aktivista, Banja Luka/BiH
- **Venera Ćocaj/Venera Cocaj**, doktorantkinja na Londonskom Univerzitet za ekonomske studije i političke nauke (School of economics and Political Sciences) i Priština/Kosovo
- **Boris Pavelić**, novinar, Zagreb/Hrvatska

Ko su balkanski populistici danas? Koje su specifične manifestacije populizma u zemljama na Zapadnom Balkanu? Postoje li razlike među balkanskim populistima?

U zemljama članicama EU – Slovenija i Hrvatska:

'Svi populistici su uvezani i povezani; to je sve biznis totalitarna ekipa; (ne) sloboda u medijima; a kad levičari dođu na vlast gube vezu sa radnicima; stigmatizacija i progon drugih i drugačijih (Roma, migranata...); bujanje nacionalističkih i antirodnh pokreta...' (**A. Rožman**)

'Hrvatska je, kao i Srbija, država utemeljena na populističkom nacionalizmu; na zadnjim parlamentarnim izborima Milanović (predsednik Hrvatske) je bio pravi populist; Domovinski pokret – populističko – šovinističko- proustaška partija; Plenković (premijer) – vješti tehnokrata EU formata - usvojio je vrlo kvalitetnu tehnologiju vladanja i snalaženja u EU; žene su marginalizovane na ljevici – SDP je maćistička stranka...' (**B. Pavelić**)

U zemljama koje su formalno na putu EU integracija (Srbija, Severna Makedonija, Crna Gora, Kosovo, BiH) stanje je opterećeno rastućim nacionalizmom, polarizacijom na ideološkoj i etničkoj osnovi, jačanjem konzervativizma (antirodnh pokreta):

Nacionalistička retorika u Makedoniji jača zbog zastoj sa integracijama u EU, zato što Bugarska postavlja nove uslove (unošenje Bugara u Ustav Republike Severne Makedonije, kao konstitutivnog naroda); polarizacija u makedonskom društvu, s tim da nacionalistička retorika nije samo karakteristika desnice (VMRO DPMNE), već i levice (umesto da se bave ekonomskim, socijalnim pravima, radničkim pravima, zastupaju nacionalističke stavove, odbijaju unošenje Bugara u Ustav, podržavali makedonizam itd.).

*Daniela je opozorila i na polarizaciju unutar albanske političke zajednice: VMRO je formirao vladu sa koalicijom "Vredi"(Vlen), sastavljenom od desno orijentisanih albanskih političkih partija za razliku od DUI koja je formalno levi centar. Vredi je dobila manje glasova od DUI (13 zastupničkih mandata. Sem toga, politički faktori sa Kosova i iz Albanije direktno se mešaju i utiču na albanske partije u Makedoniji (**Daniela Antonovska**).*

V. Ćočaj se osvrnula na identitetske zamke – odnos većine i manjina: 'Da li smo mi Albanci, Albanci Kosovari ili samo Kosovari? Koji je naš zajednički identitet? Kada gledamo neke simbole, tamo gde su Albanci većina, vidimo albansku i kosovsku zastavu, opštine gde su srpske, samo kosovska zastava. Srpska zastava nema istu težinu kao albanska, ona je okupatorska i predstavlja paralelni sistem institucija.'

'Kurti – i levi i desni populista: on je nosilac ideje o suverenitetu Kosova. Ne znamo koji je pravi put. Kurti nije odlazio na LGBT povorke dok je radio na svojoj kampanji. Kada je došao na vlast, bio je na povorki ponosa. Pored njega je bila trans žena Romkinja. Ta njegova politika je simbolična, kozmetička. Kada se nije izglasao zakon o umjetnoj oplodnji, videli smo da u njegovoj partiji postoje ljudi koji se pozivaju na islamske vrednosti.'

*Građanska mobilizacija na Kosovu je snažna i to mi uliva nadu. Građani su aktivni. Male partije će morati da se umreže' (**Venera Ćočaj**)*

*I u Republici Srpskoj/RS i u Federaciji na delu je populističko-korporativni sistem - upravljanje gomilom: 'Ta gomila je ne samo etnička, religijska, nego gomila poreskih obveznika koji misle da imaju dionice države. Imamo vlast koja misli da je država jedno deoničarsko društvo. Imamo opoziciju koja misli da bi trebalo da ima svoje deonice u tom društvu, tako da imamo korporativni model upravljanja', objasnio je na početku izlaganja **Ljupko Mišeljić**.*

Ukazao je na uticaj spoljnih faktora na BiH: 'Imamo Kristijana Šmita/ Christian Schimdt (glavni predstavnik međunarodne zajednice u BiH) kao jednog šefa korporacije BiH, koji za jedan dio države nema legitimitet, to je RS. Šmit je nametnuo izborni zakon koji ne poštuje presude Evropskog suda za ljudska prava.'

*Dodik (predsednik RS) je populistički tiranin, spin diktator, negator genocida (u Srebrenici): 'On se ponaša kako gomili to odgovara. On nikome nije opravdavao sredstva koja je troši...' (**Ljupko Mišeljić**)*

'Na čitavom ex-jugoslovenskom području, možda sa izuzetkom Slovenije, svaka vrsta populizma će da bude na vlasti. U Srbiji i drugde

imate taj etnički i kulturni nacionalizam. To su malograđanska društva sa prilično licemernim ponašanjem' (**Z. Stojiljković**)

Antirodni pokreti

su zajednički imenitelj država na Zapadnom Balkanu:

Makedonija: Antirodni pokreti deluju kako na institucionalnom nivou (naročito obrazovanje) tako i unutar civilnog društva, uz snažnu ideološku i finansijsku potporu verskih zajednica, kao i države. Sve verske zajednice podržavaju principe i delovanje antirodnih pokreta, ali postoje razlike u intenzitetu te podrške: pokret protiv tzv. "rodne ideologije" podstaknut je od hrišćanskih, pravoslavnih fundamentalista. Antirodni pokreti uživaju formalnu podršku od strane vladajuće koalicije, koja iz pragmatičnih razloga menja retoriku, samo se deklarativno zalažu za usvajanje zakona o rodnoj ravnopravnosti u ime EU integracija itd.

Republika Srpska: Antirodni pokreti djeluju zajedno sa Srpskom pravoslavnom crkvom/SPC – to je toksična mizogina, homofobna, fundamentalistička politika... Rodni identitet je izbačen iz zakona.

Hrvatska: Na djelu je prava jugoslavenska kontrarevolucija protiv žena i rodni prava. U Hrvatskoj nije moguće obaviti pobačaj u javnoj bolnici. Žene idu u Sloveniju. U javnosti se raspravlja kao da je to moguće.

Srbija: Zakon o rodnoj ravnopravnosti je donet u Srbiji (2021.), a onda suspendovan zbog rodno osetljivog jezika, tako da je primena zakona je suspendovana. Zakon je donet zbog EU integracija, ali svi relevantni politički akteri, na čelu sa SPC-om sprečavaju primenu zakona.

Moderirala: Staša Zajović

O Palestini i životu u Palestini

– svedočenje žene iz Palestine – prenosimo delove:

Ono što se dešava sve vreme predstavlja se kao religijski rat i konflikt. Ne radi se o konfliktu nego o okupaciji: ono što je danas ostalo od nekadašnje istorijske Palestine je 22% teritorije.

Izrael vodi demografski rat sa Palestincima – politika kolonizacije: preko 2 miliona, od skoro 3 miliona Palestinaca, živi na Zapadnoj obali i Istočnom Jerusalimu, 2,2 miliona u Gazi i 2 miliona u severnom delu Izraela. Izrael vodi demografski rat sa Palestincima.

Kad ljudi kažu da je pre 7. oktobra (2023.), navodno bio mir?! Pa nije bio mir. Kao da ne postoji istorija pre tog datuma? Samo u protekloj godini, od januara do 7. oktobra na Zapadnoj obali preko **234** Palestinca je ubijeno, od toga je ogroman broj dece. A Izrael sve vreme pravda svoje postupke borbom protiv Hamasa, a na Zapadnoj obali nema Hamasa. Od 7. oktobra do avgusta, samo na Zapadnoj obali je ubijeno preko **600** Palestinaca, od toga je **150** dece. *Izrael je jedina država na svetu koja u zatvore zatvara decu.*

U Palestini živim na vizi već 12 godinu koju mi izdaje Izrael što znači da u svakom trenutku može da mi uskrati tu mogućnost i da rastavi moju porodicu. To se odnosi na preko deset hiljada strankinja koje su udate za Palestince, a žive na Zapadnoj obali.

Ja sam pravoslavna teološkinja, završila sam Pravoslavni Bogoslovski fakultet u Beogradu. Dvanaest godina već živim na Zapadnoj obali u jednom delu Vitlejema. Većinski je naseljen Palestincima hrišćanima. To je naš geto. Imamo dvoje dece. Ja sam aplicirala za spajanje porodice i nisam ga dobila. Oni su poslednji put 2006. godine izdali nekoliko hiljada tih dozvola za spajanje porodice. To se ne odnosi samo na strance, kao što sam ja, to se odnosi na Palestince koji su u Gazi. Meni je trebalo par godina da shvatim šta se dešava. Trebalo mi je prvih par godina života u okupiranoj Palestini. Sve je bilo toliko nenormalno...

Ono što je ostalo od Zapadne obale, odnosno od okupirane palestinske teritorije, to nije jedna celina. Obično ljudi misle da je to podeljeno aparthejd zidom koji je visok osam metara, a biće dug preko **700** kilometara kad bude završen. Zid ne ide pravo. Kako otimaju zemlju, oni grade zid i taj zid je kao jedna zmija koji je svuda po Zapadnoj obali. Ono što je sada u ovom trenutku ostalo od Zapadne obale, to izgleda kao švajcarski sir. To su mali getoi, Vitlejem, Nablus, Ramala. U bilo kom trenutku, bilo gde, na bilo kom putu, se pojave izraelski okupacioni vojnici, zaustave saobraćaj, maltretiraju ljude, izivljavaju se, proveravaju, i to može da traje satima.

Jedna od nacionalnih vrednosti Izraela je širenje naselja. Ta jevrejska naselja su ilegalna po međunarodnom zakonu. Problem na Zapadnoj obali su ti jevrejski ilegalni naseljenici, užasno radikalni ekstremisti. Većinom su to američki i ruski Jevreji. Oni su pozvani da dobiju beneficije za svako rođeno dete. To je mali broj u poređenju sa brojem palestinskog stanovništva na Zapadnoj obali, ali oni žive potpuno zaštićeni u svojim naseljima.

U samom Vitlejemu imamo dva izbeglička kampa. Tu se dešavaju racije konstantno. To su sve taktike održavanja dominacije nad Palestincima. Upadaju u kuće pod punim naoružanjem, ruše kuće. Izrael ne izdaje dozvolu da sagradite kuću na svom zemljištu. Vi aplicirate, nikada je ne dobijete. U međuvremenu, sin ili ćerka stvore porodicu pa dodaju jedan sprat. Onda Izrael sačeka da vi to sagradite ili vam kaže da srušite ili će da vam naplate stravičnu količinu novca da oni dođu da vam sruše. Nateraju vas da vi čitavu životnu ušteđevinu i sve to što se sagradili da sami srušite. To je psihološko izivljavanje.

Izrael drži potpunu kontrolu nad vodom. Mi nemamo vodu na Zapadnoj obali. Mi vodu držimo u velikim kanisterima, cisternama. Mi i jedna porodica dole imamo sedam. Postoje cevi, imam slavinu da otvorim vodu, ali to je jedina voda koju imam. Ponosna sam jer sam naučila da štedim vodu. Izrael ima potpunu kontrolu kada se otvara i zatvara centralna slavina. Leti, pošto su ogromne temperature, mnogo manje vode nam daju. Dešava se da mi nemamo vode, da su nam prazni kanisteri, dok ilegalna naselja imaju bazene, bašte.

Kada čujem napolju da kažu da je Izrael jedina demokratija, da se ne zna zašto se Palestinci bune, to znači da okupator zadržava pravo da odluči o otporu.

Nije otpor otići i pucati. Otpor je što ja ostajem tamo da živim. Oni sve čine da nas oteraju. Ja ću zajedno sa tim mojim ženama strankinjama da odem u kafić i da popijem kafu i sve je to otpor.

Okupiran narod ima pravo da odluči o vrsti otpora koji će da pruži. Ko sam ja da ti dam parametar po kome možeš da pružiš otpor? Najefikasniji je pokret Bojkotuj, Ne investiraj, Ne kupuj, Ne sarađuj! To je mirovni pokret koji traje već deceniju.

Postoji međunarodni pokret *Prisutni*. To su oni aktivisti koji samo stoje na ček pointima i beleže kršenja osnovnih ljudskih prava. To Palestincima mnogo znači. Kada je sezona branja maslina, mnogi palestinski zemljoradnici čekaju da dođe neko od stranaca, jer sama ta bela koža će da im spase život. Bez fizičke prisutnosti stranaca koji će njih fizički da zaštite, ljudi ne mogu da obave svoje poslove, *svedočila je, između ostalog, žena iz Palestine.*

Ljubica Duvnjak, Berlin/Beograd

Digitalni populizam

Digitalni prostor je prostor gde populistu u poslednjih desetak godina najviše delaju, i najuspešnije. *Digitalni populizam je nova vrsta političkog ponašanja obeleženog političkom upotrebom interneta kao oblikom političke participacije i kao instrument mobilizacije, kazala je na početku izlaganja Ljubica.*

O načinima delovanja populista na internetu:

- *stilizuju sadržaje prema običnim ljudima* - to znači da je internet za široku narodnu upotrebu, što se vidi i u kampanjama - u Trampovoj kampanji ili kod nas u SNS kampanji,
- *estetika populista* - vrlo prosta sa jako malo umetničkih izraza i putem takve vizuelne kampanje (plakati, slogani itd.) vi se približavate običnim ljudima, vi njima približavate takvu

estetiku i automatski je bliža vaša priča tom neobrazovanom sloju, nego obrazovanim ljudima,

- *populisti stalno ističu da su glas naroda, odnosno glas ljudi* - to je Tramp radio u kampanji 2016. za izbore, kao i mnogi drugi političari,
- *populisti upotrebom digitalnog okvira mogu angažovati više populističkih tehničkih mogućnosti* - to je je besplatno, jeftino, dostupno i sa razvojem veštačke inteligencije, dostupno je za pravljenje lažnog sadržaja,
- *glavne platforme za delanje su društvene mreže* - fejsbuk, tviter, instgram, i sada tik tok itd.

Na kraju Ljubica se osvrnula na opasnosti internet sveta i razvoja novih tehnologija: kamere za nadzor, sa razvojem veštačke inteligencije, postoje neki softveri koji rade tako što proizvode lažne vesti itd.

Nedelja, 22. septembar

Međunarodna politika – internacionalističke Vesti (Staša Z.)

Bauk militarizacije kruži Evropom – Italija, Nemačka

Analiza Komuci /Annalisa Comuzzi/, Žene u crnom, Udine – kratak rezime njenog izlaganja:

- *Svet nalazi u režimu rata na globalnom planu - rat apsolutno dominira svim sferama, ne samo vojnom industrijom nego i civilnim životom, pravdom;*
- *rat je u javnom diskursu legitimisan, normalizovan i banalizovan. Javno mnjenje se navikava na to da je rat uobičajen način rešavanja političkih problema;*
- *ekonomija je direktno povezana sa vojnom industrijom i troškovi koji treba da budu namenjeni za civilne potrebe se preusmeravaju u vojne svrhe;*
- *današnja Evropa, posebno nakon rata u Ukrajini i Gazi nije znala, niti je htela da pribegne diplomatskim sredstvima niti da interveniše na diplomatski način - potpuno su se podredili diktatu NATO pakta...*
- *u većini evropskih zemalja govori se o obaveznom vojnom roku. Ovo je jako opasna tendencija, jer se Evropska zajednica u trenutku osnivanja obavezala da će garantovati stanje mira na evropskom kontinentu;*
- *neophodno je da se pokrenu lanci transnacionalnih mreža, ne treba da se protivimo samo ratu u Ukrajini i Gazi, nego da protiv rata kao takvog, jer ukida sve moguće slobode. Različiti ljudski subjekti i pokreti da se povezuju i deluju zajedno, zaključila je Analiza.*

Umberta BIASIOLI, Žene u crnom, Verona: upoznala je prisutne sa raznim vrstama populizma

u Italiji, kao i zajedničkim imeniteljima: *'Populistička politika se izražava i kroz rast vojne industrije, koja je prodrla i u sistem obrazovanja, brojni univerziteti su angažovani u istraživačkim projektima za vojsku. Vojska je prisutna u školama gde drži deci radionice o bezbednosti...'*

Zoran Solomun – okosnica njegovog izlaganja bio je pojam *fašističke ekonomije* koju je izumio Alfred Zon Retel/Alfred Sohn Rettel nemački filozof, marksistički ekonomista (1989.-1990.). Solomun je pojam fašističke ekonomije analizirao u današnjem kontekstu:

- *fašistička ekonomija je proizvodnja naoružanja koje nikome, ne treba, ali su posledice u društvu vrlo složene i direktne;*
- *jedna od najvažnijih karakteristika fašističke ekonomije je potpuna odvojenost od tržišta; najvažnije je da se ratovi vode jer kraj rata bi značio slom ekonomije;*
- *pomoć Ukrajini premašuje 170 milijardi dolara, to je uglavnom američka pomoć. Gde ta pomoć odlazi? Svi govore da novac ide 'našim radnicima i našoj naciji'. To nije tačno. Taj novac ide američkim firmama;*
- *Ratovi se vode između različitih grupa, nacionalnih, religijskih itd. Ti ratovi su i ratovi ljudi protiv prirode;*
- *Zemlja Srbija je dobro uključena, iako je mala, u sve poslove prodaje oružja. Blizu milijarde dolara je prodato oružje Ukrajini, uglavnom preko trećih zemalja...*

Evaluacija – šta nosim sa ovog sastanka Mreže?

Svedočenje žene iz Palestine o ratnoj tragediji, ali i o otporu i snazi: *'Svedočenje o Palestini je bio najemotivniji i najsnažniji trenutak' (Andraž, Selena, Ljilja, Zinaida); 'Meni je svedočenje iz Palestine nekako otvorilo oči, ne samo sa informacijama, nego i sa tim što nam je ona pokazala kako se iz tog užasa izvlači snaga otpora' (Sole); 'Ona je podelila svoju borbu i svoje iskustvo iz Palestine,*

potresno, sa puno detalja koje na bismo znali' (*Nadežda, Nastasja, Violeta, Milka*); 'Priča o Palestini je tužna jer mi to govori kuda ide ovaj svet' (*Manda*) itd.

Učešće Italijanki – kontinuitet prijateljstva, internacionalističke solidarnosti:

'Drago mi je što sam upoznao drugarice iz Italije, jer su one vas inspirirale da prvi put ustanete protiv rata' (*Boris*); 'Hvala Italijankama. Drago mi je da smo se opet vidjele. Osjećamo se kao porodica' (*Reiha, Miloš, Milka*); 'Važno da i dalje gradimo odnose, posebno u trenucima kada Evropa podiže zidove, pravi prepreke i barijere, važno je da budemo zajedno' (*Umberta*); 'Neophodno je pojačati odnose između grupa ŽUC-a u situacijama povećanih tenzija i ratova' (*Analiza*) itd.

Zajedničko učenje, prostor slobodne misli, kritičkog razmišljanja i razmene; sigurno emotivno i političko utočište:

'Osjećam se kao da sam kući, među svojim, u ovom svetu u kome su ljudi nezainteresovani i uplašeni i odbijaju stvari gledati svojim očima, ovde je rijetko mjesto gdje se ozbiljno razgovara' (*Boris*); 'Meni je jako važno da sam videla veliki napor da se napravi prostor za razmenu mišljenja i produblivanja znanja, iznošenje stavova sa ozbiljnim argumentima' (*Maria Roza*); 'Vrlo sam srećan što sam pre par meseci upoznao ŽUC i sada se tako i osećam, kao i deo ovog društva. Svako treba neku vlastitu sobu, i u političkom i ljudskom smislu, vi ste moja soba' (*Andraž*); 'Ono što mi najviše znači je to što imamo utisak da svi učimo, ohrabrujemo jedni druge. Meni je stvarno to primarno osećanje neke ispunjenosti i zahvalnosti što mogu biti na ovom mestu' (*Slobodan*); 'Na ovim skupovima čujem vesti koji se ne mogu pročitati medijima. Jako su mi važni kontakti sa ljudima u pauzama jer onda razmenjujemo stavove i iskustva i tada dobijam potvrdu da nisam lud' (*Ivan*); 'Ovo je institucija. Ima nešto posebno. Uvek volim da dođem i odem uvek bogatiji odavde' (*Mirko*); 'Meni je to osećanje pripadanja ovoj grupi zaista egzistencijalna stvar a to je taj oslonac svaki dan u ovim teškim trenucima' (*Sole*); 'Prvi put sam tu. Neizmerno sam zahvalna. Osetila sam se prihvaćenom, vraćate mi snagu. Užasno je biti tamo i doživljavati nepravdu, a osećati tišinu spolja. Vi probijate tu tišinu i to vraća veru u ljudskost. Divna nova

poznanstva. Hvala vam za solidarnost, ljubav, podršku. Vraćam se osnažena, punih baterija u Palestinu. Potvrdili ste mi da nisam luda i da ratovi nemaju nikakav smisao' (*žena iz Palestine*).

Prisustvo i aktivno učešće ljudi iz svih zemalja SFR Jugoslavije – probudilo je snažnu jugonostalgiju – osećaj kulturne i emotivne pripadnosti i povezanosti: 'Osećaj da si izgubio zemlju u kojoj si se rodio, ovde nadoknadimo, pokrivamo sve od Triglava do Đevđelije' (*Ljiljana S.*) 'Skup je bio divan, ali za mene malo tužan. *Rasplakaću se. Tu su bili svi iz naših republika.* Želim da i na sledećem skupu dođu svi iz ex-yu' (*Zinaida*); 'Jugoslavija se slabije spominje, a ja sam tzv. jugonostalgičan. Ne zato što mislim da će se ona vratiti nego zato što poštujem tekovine te zemlje: školstvo, zdravstvo, kultura' (*Ivan*); 'Nekada mi bude strašno žao zbog jezičkog jaza koji imamo na Kosovu sa ostatkom bivše Jugoslavije, pa nas nema više pa treba da vidimo kako dovesti mlade generacije kako bi videli koje dobrobiti donosi ovo umrežavanje i kako negovati to' (*Venera*); 'Meni je najvažnije ono što sam čula od vas iz zemalja bivše Jugoslavije. Ta tema više ne postoji. Mediji o tome ništa više ne donose' (*Analiza*)

Fašistička ekonomija, spin diktatori, populizam, eksploatacija vijetnamskih radnika – izazvale su veliko interesovanje, uznemirenost, zabrinutost: 'Najviše mi se dopala, ali i uznemirila Soletova priča o fašističkoj ekonomiji' (*Slavica*); Međuzavisnost i zajednička nit - kako spin diktatori nalaze svoje uporište u populizmu, u fašističkoj ekonomiji' (*Snežana*); 'U očajanje me baca priča o vijetnamskim radnicima. Film o radnicima u Zrenjaninu, ostavilo mi je jak utisak' (*Manda*); 'Tema populizam je jako važna tema, analizirana na svim nivoima i to mi je bilo značajno da čujem' (*Nadežda*).

(Integralni izveštaj na bhsc jezicima (54 str.)
o sastanku Mreže možete naći na sajtu ŽUC-a)

MIROVNI SUSRETI, UZAJAMNA PODRŠKA I SOLIDARNOST, OBRAZOVNI PROGRAMI

– pored već navedenih, u ovom izveštajnom periodu realizovani su, u okviru Mreže, kao i u saradnji sa srodnim organizacijama civilnog društva i sledeći programi (tranziciona pravda, ženski mirovni aktivizam, mirovni susreti, feministički diskusioni kružoci itd.). Navodimo ih hronološki:

11. i 12. septembar

Priština 11. i 12. septembar – Radni sastanak (11.septembar) u okviru regiobalnog projekta (Autonomni ženski centar, ŽUC i Inicijativa mladih za ljudska prava) i ženskih grupa sa Kosova i BiH „*Jačanje žena pogođenim ratnim seksualnim i rodno zasnovanim nasiljem na Zapadnom Balkanu – za kulturu priznavanja i pomirenja*“ ('Amplifying Voices od Women affected by war-related SGBV in the Western Balkan – For a culture of Recognition and Reconciliation). 12. septembar je održana međunarodna konferencija 'I am not guilty

for what happened to me' – A study of the long-term consequences of war crime in Kosovo' (Ja nisam kriva zbog onoga što mi se desilo – studija o dugotrajnim posledicama ratnog silovanja na Kosovu – u organizaciji Medica Gjakova/Đakovica i medica mondiale, Nemačka. U ime ŽUC-a učestvovala Staša Z. U okviru navedenog projekta održani su i drugi radni sastanci (online).

3.-5. oktobar

Leskovac, 3.-5. oktobar "Leskovački festival književnosti" - na 18. Festivalu književnosti učestvovali su najznačajniji književnici iz zemalja bivše Jugoslavije. U okviru ovog festivala održan je omaž 'Olovkom protiv rulje – Bojan Tončić (4.10.) na kojem su u ime ŽUC-a učestvovali *Tamara Spaić i Lino Veljak*.

FEMINISTIČKI PRISTUP ZDRAVLJU – AKTIVIZAM I STAROST – AKTIVIZAM I ETIKA BRIGE

5, 6. i 7. oktobra

Feministički diskusioni kružok/FDK održan je **5, 6. i 7. oktobra** 2024. u Radmilovcu kod Beograda; učestvovalo je **25** osoba iz **13** gradova i to iz: *Srbije* (Beograd, Kruševac, Priboj, Leskovac, Vlasotince, Sombor, Novi Pazar); *Bosna i Hercegovina* (Sarajevo); *Crna Gora* (Pljevlja); *Hrvatska* (Zagreb); *Poljska* (Krakov) i *Španija* (Madrid i Santander). U okviru ovog FDK održane su radionice, debate-interaktivna predavanja, projekcije filmova. Iz programa izdvajamo sledeće segmente:

Feministički pristup zdravlju – (principi feminističkog pristupa zdravlju, faktori koji utiču na žensko zdravlje itd.). Po feminističkom pristupu, zdravlje je društveno-politička kategorija, određeno polom, klasom, rasom, etnicitetom. Zdravlje žena zavisi od: *klasne pozicije - zdravlje za siromašnu ženu nije osnovno ljudsko pravo, ono je roba* ('ako imate para vi ste zdravi, ako nemate niste. Situacija u kojoj se većina žena nalazi to je da žene svoje blagostanje stavljaju na poslednje mesto'); *muškog nasilja prema ženama; briga o drugima - žene su vaspitanjem, socijalizacijom primorane da brinu o drugima* ('u ime zadovoljavanja potreba supruga, dece, starih roditelja, najmanje brinu o sebi'); *zagađenosti okoline* ('40% smrti u svetu možemo pripisati posledicama zagađenja okoline'); *militarizma* ('država usmerava budžet u naoružanje, nauštrb ulaganja u zdravstvenu zaštitu,

socijalnu zaštitu, obrazovanje, u sve ono što pogoduje sigurnosti, bezbednosti žene' itd. Radionicu je moderirala: *Tanja Marković*.

Aktivizam i etika brige – nevidljivi, neplaćeni, nepriznati rad žena, posebno starijih žena u porodici

- **radionica** koje su moderirale: *Magdalena Štandara*, Jagelonski univerzitet, Krakov i *Gordana Radosavljević*, ŽUC, Beograd. Rezime razgovora:

Briga o drugima, pre svega, unutar porodice, utiče na aktivizam: smanjivanjem nivoa aktivizma ('Davale smo prioritet brizi (o deci, starijima) u odnosu na aktivizam').

Briga o drugima nije podeljena i zajednička: 'Često dolazi do nesporazuma, besa, nekada su prisutne ucene od strane ukućana...).

Briga o drugima je slobodni izbor i podeljena odgovornost: ('Nekad partneri kuvaju, idu u nabavke ili to radimo same').

Mnogo više prostora za aktivizam imamo sada kada smo same i kada su deca otišla svojim putem, roditelji pomrli: po iskustvu nekih žena 'muž i sinovi se protivili aktivizmu, tako je bilo pre, a sad živimo same i gospodarice smo svog života i svog vremena'.

U obavljanju kućnog rada žene se pretežno oslanjaju na decu, na majku, sestre, od ženskih članova porodice: najčešći odgovor.

Na pitanje o pomoći majki kao nepravdi i eksploataciji prema starijoj ženi, učesnice su podeljene:

Pomoć i podrška majki se nije doživljavala kao eksploatacija: 'dok smo bile mlađe prijalo nam to što nam majka pomaže: oko čuvanja dece, kuvanja ručka'; 'znam da je to njoj bilo zaista zadovoljstvo'; 'podršku majke nisam doživljavala kao eksploataciju starije osobe, nego kao doprinos aktivizmu'.

To je eksploatacija: ('Sad u zrelijim godinama imamo svest o da smo bile strašne eksploatatorke u odnosu na naše majke'; 'majčina briga oko unuka, praćena izgovorima u stilu 'bake vole unuke' ne umanjuje nepravdu i eksploataciji prema majci...')

Aktivizam nas je naučio da postavimo granice: ('Naučile smo da postavimo granice, naše majke to nisu znale. Kad smo ih izgubile, shvatile smo koliko su bile požrtvovane').

Sve učesnice smatraju da je neophodno podeliti/socijalizovati/demokratizovati brigu o drugima – na nivou porodice, društva, države...

Zdravstveni kolaps u Srbiji – zdravlje je društvena odgovornost, politička kategorija, određena polom, klasom, rasom/etnicitetom-predstavljani su kratki tekstovi o zdravstvenom kolapsu u Srbiji, učesnice su odabirale tekstove i zajedno ih komentarisale, a moderirala: *Staša*)

Refleksivna putanja – zajedničko komentarisanje kratkih tekstova naučnika/ca, aktivista/kinja o zdravlju (I deo):

- **Opsednutosti savršenim zdravljem** (Ivan Ilič);
- **Sredovečna žena** (Florens Raš).

Moderirala:
Marijana Senjak, feministička terapeutkinja
 Ženskog suda, Zagreb

Predstavljanje dva istraživanja:

- **‘Na ničijoj zemlji’ – rodno zasnovano nasilje prema starijim ženama (65+) u Republici Srbiji** (istraživanje 2021.), autor/ke: **Nataša Todorović, Marija Babović, Biljana Stepanov, Bojana Matejić, Bosiljka Đikanović i Milutin Vračević**
- **Istraživanje o nasilju nad starijim ženama na Zapadnom Balkanu, Moldaviji i Ukrajini (2022.). Autor/ke istraživanja: Marija Babović, Patricia Bronwneil, Nataša Todorović i Milutin Vračević**

*O nasilju nad starijim ženama izdvajamo: ‘Više od polovine starijih žena u regionu iskusilo je neki vid rodno zasnovanog nasilja od svoje 15. godine. Najviše ih je iz Ukrajine, Moldavije (oko **75%**), u Srbiji **57%**. Istraživanje je obuhvatilo **15.000** žena u Albaniji, Srbiji, Crnoj Gori, BiH, Makedoniji, Moldaviji i Ukrajini. Najzastupljenije je psihičko nasilje koje je doživelo **38%** starijih žena i da to nasilje pogađa žene tokom celog života. Najviše je zastupljeno nasilje nad starijima u porodici, vrše ga bliske osobe, potom u zdravstvenim ustanovama i staračkim domovima’ itd. Istraživanja su predstavljali: **Nataša Todorović i Milutin Vračević**, stručni saradnici Crvenog krsta Srbije.*

“Fenomen antivakcinaštva u nas i u svetu”

– **Zoran Radovanović**, epidemiolog, Beograd

‘Građani Srbije su podložni antivakcinaškim idejama – zavladao je doba postistine. Istina se doživljava kao socijalno nametnuta kategorija, te je relativna i nije jedina. Lična ubeđenja su važnija od činjenica, po rezonu: Zašto bi rezultati naučnih istraživanja imali veću težinu od mojih ignorantskih predubeđenja? Takve sumnje su posebno izražene u sredinama gde nema mnogo socijalne pravde, u hibridnim režima poput Srbije. Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti u Srbiji (2020) nalaže da je vakcinacija i imunizacija zakonska obaveza, koja ne zavisi od nečije odluke. Zato je potreban obuhvat od 95% vakcinacije, što nije lako postići, posebno kad postoji organizovan otpor vakcinaciji, a vlasti ne preduzimaju mere iz svoje nadležnosti’ naglasio je, između ostalog epidemiolog Radovanović.

Refleksivna putanja – zajedničko komentarisanje kratkih tekstova naučnika/ca, aktivista/kinja o zdravlju (II deo):

- **Feministička perspektiva zdravlja** (Dženis Rejmond);
- **Sedam tačaka ozdravljenja**

(Gabor Mate) *Voditeljka: Marijana Senjak, feministička terapeutkinja*
 Ženskog suda, Zagreb

Čarobni prizori – moje imaginarno mesto za odmor,

opuštanje...

Učesnice su opisivale 'čarobne' prizore – najčešće u prirodnom okruženju (reke, šume, more...) a posebno su isticale važnost zajedništva, odmora sa prijateljicama...

Feministička žurka (Sliku svoju ljubim...)

Magda je fotografisala žene, a potom je svakoj od učesnica poslala te fotografije – predivan dar nežnosti i posvećenosti...

*Moderirala: Magdalena Štandara/Sztandara,
Jagelonski univerzitet, Krakov/Poljska*

Strahovi u starosti? Nade? Šta hrani moju nadu? Koju odluku da donesem za sebe u starosti? Zašto je dobro da si starija žena? Zašto nam je lepo u starosti? U čemu se sastoji ta lepota?

Voditeljka: Magdalena Štandara

Evo nekih izjava: 'Sve mi ne razmišljamo o godinama, razmišljamo ono šta želimo da pokrenemo u našoj zajednici. Jer ako ti staneš, čini ti se da će sve da stane. I tako će i biti';

Mi smo pokretačice promena, ali te promene polaze od nas, ali te promene mora da prihvati okruženje iz kog mi dolazimo; mi svoje godine nosimo s ponosom;

Mi učimo jedne od drugih, žene, raznih nivoa obrazovanja, klasne, etničke pripadnosti imaju različita znanja koja nama samo doprinose;

Jedina ograničenja sa starošću jesu fizička ograničenja: 'moram da idem deset puta sporije, ne mogu da požurim, ali sad sve možemo da gledamo kako nam se sviđa. Stekle smo pravo da odlučimo šta ćemo - aktivizam je postao deo svih nas...'

U završnoj sesiji većina učesnica je smatra da je 'fokusiranost na nas – najvažnije na ovom kružoku – ('konačno smo dale priliku da stavimo fokus i na sebe'; 'same smo nekako ovaj put stavile fokus na sebe, kao nikada do sada'; na ličnom planu mi mnogo brinemo jedna o drugoj, ali nekako nismo imale vremena ili nas je bilo sramota misliti o sebi pored svega šta se sve dešava i oko nas i u svijetu...'; ja sam samo htela da kažem da je ovo jedan od najboljih seminara u zadnjem vremenu na kojem sam bila...')

(Integralni izveštaj možete naći na sajtu ŽUC-a)

25. oktobar

25. oktobar, Ljubljana – Promocija knjige

'**Tega se ne da izbrisati**' (To se ne može izbrisati) **Andraža Rožmana**, pisca i aktiviste; knjiga svedoči o entičkom čišćenju u Sloveniji (1992.) nad osobama neslovenačke nacionalnosti. Događaju je organizovan u **PLAC-u** (Participativna Ljubljanska Avtonomna Cona) kojem je prisustvovalo preko **120** osoba, a na promociji su pored autora, govorili/e: članoci i članice zajednice Izbrisanih, aktivisti/kinje iz Slovenije, Italije, kao i *Stasa Zajović*, ŽUC.

13. novembar

Arandjelovac/Srbija, 13. novembar – Balkanski regionalni susret za rodnu pravdu/Balkan Gender Justice Regional Movement Convening, u organizaciji Global Fund for Women i Fondacija CURE, Sarajevo, na ovom događaju predstavljene su aktivnosti ženskih grupa iz cele regije; u ime ŽUC-a učestvovala je *Staša Z.*

Ženski mirovni aktivizam – obrazovni program koji udruženje građanki „Anima“ iz Đulića

i Žene u crnom, Beograd organizuju od početka 2016. godine. Ovaj obrazovni program posvećenog zajedničkom promišljanju učešća žena u izgradnji mira, ulozi ženskog mirovnog aktivizma u postizanju pravednog mira. Susreti u okviru Ženskog mirovnog aktivizma jačaju povjerenje, uzajamnu podršku i solidarnost, šire prostore ženske autonomije i samopouzdanja. U okviru ovog obrazovnog programa realizovale smo sledeće aktivnosti:

17. oktobar

Đulići, 17. oktobar – tridesetdrugom (32) ciklusu radionica prisustvovalo je 16 žena iz: Đulića, Klise, Grbavci, Kučić kula, Tojšića, Beograda. Od radionica izdvajamo:

Na početku susreta žene su govorile o **sedmodevnoj eksurziji po Albaniji** tokom septembra, koje su same finansirale (četrdesetak žena) ovo putovanje po veoma povoljnim cenama. Izrazile su oduševljenje Albanijom: 'Nema pokrivenih žena, to nam se jako dopalo. Shvatile smo da je to za žene u Albaniji nevažno, za njih je važno da su pripadnici albanske nacije, da ih religija ne zanima, žene su moderno obučene, žene su zaposlene, slobodno izlaze i slobodno plešu... Inače narod je veoma ljubazan i prijatan. Cijene su daleko niže nego u BiH'. Dve žene (svedokinje na Ženskom sudu) provele su petnaest dana, zajedno sa svedokinjama iz Hrvatske u ženskoj kući 'Seka' na otoku Braču i nose najlepše utiske o: ženskom prijateljstvu, uzajamnoj podršci, druženju...

Što se tiče društveno-političke situaciji u BiH, fokus je bio na lokalne izbore održane u BiH 6. oktobra 2024.

Budući da su etnička manjina u entitetu Republike Srpske, skoro sve su glasale za etničke partije. *To su objasnile potrebom da utiču na promenu institucija dajući svoj glas mladim kandidatima/kinjama* tvrde da nisu glasale zbog ugleda navedene partije, već za mlade kandidate/kinje za željom da mladi ostanu u zemlji...'

Na izborima su pokazale veće poverenje u žene, ali one su marginalizovane, poslednje na izbornim listama praktično bez mogućnosti pobede: mlade žene nisu prošle na izborima I to zbog izborne krađe ('naša kandidatkinja je samo od nas dobila 40 glasova, ali su prebrojali manje od tog broja'.

Izrazile su duboko razočaranje jer su 'pobijedili stari kadrovi koji nemaju nikakvog ugleda. Razočarane su i ponašanjem centrale iz Sarajeva 'koji nas samo koriste kao glasaču mašinu'. *Takođe su svedočile o korupciji* – kupovini glasova, posebno među najsiromašnijima. Ukratko, ovi izbori nisu doneli nikakve promene, pobedili su 'najgori' koji ne izražavaju 'naše potrebe'. Posebno su ogorčene zbog poraza ekološke

partije koja je upozoravala na zagađenost sredine, na uništavanje prirodnih resursa. Sa indignacijom su govorile o poplavama u BiH tj. odgovornosti političke elite i 'njihovih bogataša' koji su nezakonito gradili kamenolom, koji je izazvao ekološku katastrofu.

U nastavku je prenet kratki esej o *građanskoj neposlušnosti – apel Ljupke Kovačević, feminističke terapeutkinje Ženskog suda, koja je održala brojne radionice sa ženama udruženje Anime.*

Tranziciona pravda – suđenja za zločine počinjene nad bošnjačkim stanovništvom na području opštine Zvornik – žene su glavne akterke borbe za pravdu i kažnjivost zločina

Suđenje pred Sudom Bosne i Hercegovine za zločin u Klisi i Đulićima (1992.) počelo je jula 2024. i od tada žene, čiji su srodnici ubijeni, najaktivnije su u organizovanju odlaska na suđenja u Sarajevu, u pripremama svedokinja i svedoka. Žene u crnom su prisustvovali u Sarajevu početku suđenja. Aktivistkinje Anime su iskazale ogromnu podršku koju im u pripremama za svedočenje pruža udruženje VIVE žene iz Tuzle. Žene iz udruženje 'Anima' smatraju da su im obrazovni programi sa Ženama u crnom od velikog značaja u pripremama za suđenje i borbu za pravdu – za jačanje samopouzdanja, dostojanstva, solidarnosti...

Organizovane posete Memorijalnom centru u Bijelom potoku - odavanje počasti žrtvama – svakog 1. u mesecu u znak sećanja na progon bošnjačkog stanovništva (1. jun 1992.) – ovu praksu su započele 1. avgusta 2024. (nakon otvaranja navedenog Memorijalnog centra):

Takođe organizuju *javne časove istorije o događajima iz prošlosti* - žene govore srednjoškolicima o zločinima počinjenim na području Zvornika, ali svedoče i o svojoj borbi za kažnjivost zločina. Žene okupljene u udruženju Anima su bile i ostale pokretački motor borbe protiv nekažnjivosti i samo zahvaljujući njihovoj upornosti, uzajamnoj podršci i organizovanosti, pokrenuti su brojni sudski procesi na institucionalnom nivou. Učešće svedokinja na Ženskom sudu (2025.) sa područja Zvornika ojačao je ne samo svedokinje, već i druge žene da javno govore i svedoče. Iznele su 'kalendar' aktivnosti u narednom periodu u vezi sa suđenjima, ali i ostalim vidovima tranzicione pravde.

ŽENSKI MIROVNI SUSRET

- Leskovac i Vlasotince, 21. oktobar 2024.

Ženski mirovni susret organizovale su: NENA – grupa za mir i prava žena, Leskovac, SOS telefon za žene i decu, Vlasotince i Žene u crnom, Beograd u prostorijama SOS telefona u Vlasotincu.

Na ovom susretu učestvovalo je **13** osoba (12 aktivistkinja i jedan aktivista).

Navršilo se trinaest godina od smrti Nevene Kostić – Nene (01.08.1968-21.10.2011.). **Nevena Nena Kostić** je počela da se bavi aktivizmom jula 1999. godine tokom građanskog otpora u Leskovcu protiv režima S. Miloševića. Od tog trenutka pa sve do smrti (21. 10.

21. oktobar 2024.

2011.) Nena je učestvovala u aktivnostima brojnih lokalnih inicijativa: Narodni parlament, Ženski centar; aktivistkinja Mreže Žena u crnom od 1999.; osnivačica i koordinatorka ženske mirovne grupe „Žene za mir“ (2004.) u Leskovcu; Nena je takođe bila jedna od koordinatorki aktivnosti Ženskog suda; u svim aktivnostima Nena je utkala svoju neumornu aktivističku strast, posvećenost, znanje, solidarnost... Ovaj susret je čin kulture pamćenja i najdubljeg poštovanja prema onome što su uradile naše prethodnice, među kojima Nevena Kostić zauzima jedno od najznačajnijih mesta, ne samo u Leskovcu, i Jablaničkom okrugu, nego u celoj Srbiji i šire.

Omaž Neveni Kostić – Neni - na Svetoilijskom groblju u Leskovcu

Odlazak u Vlasotince

Ostavila je trag u nama – omaž Neveni Neni Kostić

Projekcija dokumentarnog filma Grupe za videoaktivizam Žena u crnom: *Nevena Nena Kostić (37 min.)* – dokumentarni film je posvećen Neninom aktivističkom angažmanu i prikazuju akcije u kojima je Nena učestvovala, njene javne stavove, strast, solidarnost i znanje; sećanje na Nenu podelile su aktivistkinje i aktivisti, kao i Nenine prijateljice i prijatelji...

Nakon projekcije filma razgovarale smo o više pitanja:

1. Zašto sam postala aktivistkinja?

Na ovo pitanje učesnice su navodile sledeće:

Antiratni/mirovni/antimilitaristički/antifašistilki motivi: protiv rata, prisilne mobilizacije, protiv negiranja ratnih zločina počinjenih u naše ime; protiv istorijskog revizionizma...

Borba za ženska prava: protiv nasilja nad ženama (porodičnog nasilja, femicida, trgovine ženama...)

Obrazovanje za mir: zajedničko učenje, širenje vidika, etički principi ŽUC-a; obrazovanje u školama- radionice sa đacima o suočavanju s prošlošću, o ratu u Ukrajini i na Bliskom istoku ('lakše đaci govore o tim ratovima nego o ratovima na prostoru bivše Jugoslavije');

Uzajamne podrška, ženska solidarnost i autonomija: 'mi smo jedna drugoj najveća podrška.'

2. Koje su najveće prepreke otporu režimu i mirovnom aktivizmu – sada i ovde?

Navedeni su brojni razlozi:

Režim je demonizovao aktivizam, posebno mirovni aktivizam grupa koje se zalažu za suočavanje s prošlošću (ŽUC Mreža); zbog negiranja odgovornosti za rat i ratne zločine, ljudi u našem okruženju radije pričaju o ratu u Ukrajini i Gazi nego o ratovima na prostoru bivše Jugoslavije;

Militarizacija svesti – režimske kampanje za ponovno uvođenje vojnog roka nailaze na odobravanje kod mladih (iskustvo radionica u školama u Vlasotincu), posebno brine to što dečaci i devojčice, kao i devojke

koje žele u vojsku jer veruju u režimsku propaganda da će tako dobiti posao i 'zaraditi';

Režimski teror: među ostale prepreke najčešće su navedene: siromaštvo, režimsko širenje straha i zastrašivanje, ucene (odmazda u vidu gubitka posla), apatija i ravnodušnost ('ljudi ne veruju da mogu da utiču na promene'), nepoverenje u opoziciju koju u lokalnim zajednicama režim (SNS) korumpira i kooptira.

3. Kojom vrstom aktivizma želiš da se baviš u budućnosti? Koji su ti glavni motivi?

Promena režima: da režim više ne ponižava sve građane, posebno najsiromašnije (Rome i Romkinje);

Aktivizam protiv rata, naoružanja, izvoza oružja (Srbija proizvodi i izvozi oružje);

*Oснаživanje žena, što aktivnije učestuje žena u promeni sebe i društva -
Solidarnost za izbeglicama – mirovni karavani*

Suočavanje s prošlošću – posebno rad sa mladima itd.

19. i 20. novembar – Ženski mirovni aktivizam –kulturno-aktivistički susret u organizaciji udruženja Anima, Đulići, Bosna i Hercegovina i ŽUC, Beograd. I ovaj susret je nastavak dugogodišnje saradnje, prijateljstva, uzajamne podrške i zajedničkog rada "Anime" i ŽUC-a. Susret se sastojao od sledećih segmenata:

19. novembar – Odlazak u Kovačicu, mesto u Banatu/Vojvodina, udaljenom od Beograda 54 km (6.000 stanovnika). Kovačica je centar slovačke nacionalne zajednice, centar naivne umjetnosti:

- **Poseta slikarki Evi Husarikovoj** (1942.) u njenoj kući - razgovor sa njom, razgledanje njenih slika;
- **Obilazak Galerije naivne umetnosti;** Galerije Babka – susret sa Klarom Babka, vlasnicom galerije i slikarkom;
- **Obilazak Kovačice**

- **Odlazak u Titel (35 km od Kovačice);** Titel je mjesto u južnoj Bačkoj (4.500 stanovnika) na reci Tisi: obilazak grada; poseta Srednjoj tehničkoj školi 'Mileva Marić Ajnštajn', koja je rođena 1875. u Titelu, preminula 1948. u Švajcarskoj; ona je čuvena

19. i 20. novembar

srpska fizičarka i matematičarka, bila je supruga **Alberta Ajnštajna** (1879-1955), jedan od najvećih svetskih fizičara, dobitnik Nobelove nagrade za fiziku (1921.) i Mileva je veoma zaslužna za tu nagradu i celokupan rad A. Ajnštajna.

20. novembar

- **Poseta Botaničkoj bašti 'Jevremovac'** – najstarija botanička bašta u Srbiji (otvorena 1874). poseta Botaničkoj bašti je važna zbog njenog ogromnog značaja, kao i brige žena iz Đulića u njegovanju prirode, uzgoju bilja...
- **Nasilje nad ženama – izveštaji sa terena:** Novi Pazar, Zrenjanin i Beograd – izveštavaju *Fahrudin Kladničanin*, Akademska zajednica 'Forum 10' iz Novog Pazara, *Ivana Gordić Perc*, Zrenjanin, *Vanja Macanović*, Autonomni ženski centar, Beograd i *Suvada Selimović*, Anima, Đulići. Razgovor se održava u okviru tematskog ciklusa "16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama". Razgovor je održan u okviru tematskog ciklusa "16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama". **Suvada Selimović** je, između ostalog, kazala sledeće o nasilju nad ženama u zborničkom području, ali u celoj BiH: "U našoj neposrednoj okolini ima sada malo muškaraca. Malo je preživjelih i onih koji su se vratili. Uglavnom su tu naša muška djeca. Nas koje smo "svoje na svome" ti preživjeli muškarci posmatraju kao "žene bez starješine", čija im samostalnost i nezavisnost smeta. Smeta im to što se nismo ponovo udale, što smo gospodarice svog vremena... Nama je ranije ubistvo žene u vrijeme mira bilo nešto daleko. Sada se dešava sve češće...To se desilo skoro u Gradačcu, Živinicama... Žene rijetko prijavljuju nasilje, a kada to urade i nasilnik bude jedno vrijeme u pritvoru, on iz njega izlazi i on tek tada radi i ono što nije ranije radio. Žene se zato izgovaraju-i sa modricama, ne priznaju...Postoji zakon, ali se ne primjenjuje..."

Skopje/Severna Makedonija, 25, 26. i 27. novembar

- Radni sastanak mirovnih aktivistkinja Kosovo-Srbija: zajedničko promišljanje (Where we are with (feminist) peace – reflection from Kosovo and Serbia) u organizaciji švedske fondacije **Kvinna till Kvinna Foundation/KTK**.

Ovom sastanku prisustvovalo je petnaestak aktivistkinja sa Kosova i iz Srbije, kao i jedna aktivistkinja iz Makedonije. U ime ŽUC-a učestvovala su Ljiljana Radovanović i Staša Zajović. Na ovom sastanku bilo je reči o aktivnostima koje podržava KTK fondacija, ali i o drugim pitanjima:

O društveno-političkom kontekstu - izazovi i teškoće sa kojima se suočavaju ženske grupe:

Napad u Banjskoj (septembar 2023. teroristički napad srpskih oružanih formacija na severu Kosova) otežao aktivnosti u Mitrovici: 'Napad u Banjskoj je sve uništio' (*Vetone*); 'Posle tog napada za nas je počeo pakao, sve smo izgubili – svuda je strah, mir ne postoji, ne mogu da spavam, osećam se kao odbačena manjina, imala sam dosad oko 30 pretresa od strane kosovske policije' (*Gordana*); 'Banjska me najviše zabrinjava' (*Ljuje/Lule*) itd.

Nacionalističko- populistička politika: 'A. Kurti je populist. On vodi pogrešnu politiku na severu Kosova, glas Srpkinja mora da se čuje, ali to se mnogima ne sviđa- mi u društvu ni u državi' (*Ljulje, Priština*); 'Režim u Srbiji vodi nacionalističko-militarističku politiku, kao i nekažnjivosti. Nažalost, ni unutar civilnog društva ne postoji konsenzus ni u vezi sa odgovornošću Srbije za rat i ratne zločine' (*Ljilja, Staša*) itd.

Odnos Kosova i Srbije: 'Ne postoji mir između Srbije i Kosova, kao mirovne aktivistkinje koje radimo sa ženama iz Srbija i na Kosovu, dvostruko smo opterećene - na unutrašnjem planu i na spolnjom planu. U našem radu plaćamo cenu rada sa ženama iz Srbije' (*Zana*).

Verski ekstremizam predstavlja veliki problem: sve aktivistkinje su naglasile 'ima puno frontova sa kojima moramo da se suočimo – nacionalizam, populizam, fundamentalizam...'

Antirodni pokreti su ogromna opasnost: kako na nivou institucija (Srbija, Makedononija, a na Kosovu postoje jake parlamentarne inicijative 'Grupa za porodicu'); sprečavaju primenu Zakona o rodnoj ravnopravnosti (Srbija); 'blokiraju predlog zakona o seksualnom obrazovanju u školama' (Kosovo); 'antirodni pokreti deluju združeno - država, crkva, građani. Nažalost, antirodni pokret je podelio ženske grupe i to otežava zajedničko delovanje i mobilizaciju žena' (Makedonija); 'Ne postoji konsenzus među ženskim grupama u Srbiji o opasnostima antirodnih pokreta' (Staša); 'Sve je protiv feminizma, mirovnog aktivizma, najviše nas ugrožava antorodni pokret' (Igo) itd.

Učesnice su se saglasile: 'Sve imamo konsenzus o neophodnosti postojanja ženskih grupa građanske orijentacije; prostora za kritičku refleksiju, obrazovanje, programe suočavanja s prošlašću, ulične akcije...'

Predstavnicu fondacije KTK je objasnila da nakon što je u Švedskoj pobedila desničarska vlada, došlo je do promene političkog diskursa – eliminacije tema za ženski mirovni aktivizam, što pogađa većinu grupa koje je finansirala KTK.

Novi Sad, 14. i 15. decembar „Dani Srđana Aleksića“: dodela regionalne novinarske nagrade u znak sjećanja na S. Aleksića, koji je bio ubijen u Trebinju/BH (1993.) braneći svog sugrađanina bošnjačke nacionalnosti. U okviru događaja u organizaciji Nezavisnog društva novinara Vojvodine/NDNV održane su izložbe fotografija, projekcije dokumentarnih filmova, promocije knjiga, tribina 'Sećanje na Bojana Tončića' novinara (1967.-2024.) u kojem su učestvovali: *Staša Zajović, ŽUC, Tomislav Marković*, novinar i pisac iz Beograda, a razgovor je moderirao: *Ladislav Tomičić*, novinar iz Zagreba.

Beograd, 26. septembar, 21. novembar i 23. decembar –Radni sastanci u prostorijama ŽUC-a posvećen pripremama publikacije odabranih tekstova **Bojana Tončića** (1967.-2024.) novinara i saradnika ŽUC-a.

SOLIDARNOST JE NAŠA SNAGA

Akcije solidarnosti – sa pripadnicama/ima ugroženih i obespravljenih manjinskih zajednica (socijalno-klasnih, etničko-rasnih, seksualnih), građanima/nkama čija su ljudska prava (radna, obrazovna, kulturna), ugrožena.

Solidarnost sa ratnim izbeglicama: Žene u crnom su započele 2013. kada su organizovane solidarne akcije protiv rasističkih napada koji su kulminirali krajem 2013 godine i od tada pa do sada Žene u crnom organizuju mnoštvo aktivnosti, o čemu možete naći informacije na sajtu Žena u crnom. Aktivnosti solidarnosti su međusobno isprepletene, istovremeno uključuju više dimenzija – mirovnu, humanitarnu, umetničko-aktivističku, informativnu...

Direktna pomoć i podrška na terenu:

Solidarna podrška i pomoć palestinskim izbeglicama iz GAZE: ŽUC je uspostavio kontakte od marta 2024. sa izbeglicama koje su stigle iz ovog ratnog područja:

24. oktobarth

24. oktobar, Jakovo kod Beograda – *Violeta Đikanović i Mirko Medenica*, aktivistkinja i aktivista ŽUC-a, posetili su porodicu Al Najjar iz Gaze i tom prilikom odneli humanitarnu pomoć (hrana, higijenske potrepštine, odeća za bebu itd.). Pored navedenih namirnica odneta je i garderoba sa bebu koju je solidarno obezbedilo udruženje 'Anima' iz Đulića, opština Zvornik/BiH).

5. novembarth

5. novembar, Novi Pazar – *Violeta Đikanović i Zinaida Marjanović* posetile porodicu Al Najjar koja se iz Beograda premestila u Novi Pazar, zahvaljujući gostoprimstvu jednog Novopazarca koji im je ustupio stan na korišćenje i tom prilikom odnele humanitarnu pomoć.

17. novembarth

17. novembar, Jakovo kod Beograda – *Staća Zajović i Violeta Đikanović* posetili su palestinske porodicu Al Najjar i tom prilikom odnele humanitarnu pomoć.

27. decembarth

Jakovo, 27. decembar – Violeta i Staća posetile porodicu Al Najjar, kojoj je uručena humanitarna pomoć (hrana za bebu, odeća, voće, igračke...). Odneta je takođe i solidarna pomoć koju prikupili su i aktivisti/kinje *Društvenog centra 'Oktobar'* iz Beograda tokom humanitarne solidarne večere (8. oktobar).

Solidarna podrška i pomoć ukrajinskim izbeglicama – od početka agresije Rusije protiv Ukrajine, februara 2022. godine ŽUC je uspostavio kontakte sa ukrajinskim izbeglicama, pružanjem humanitarne podrške i pomoći:

Solidarne posete prihvatnom centru za izbeglice u Vranju: 19. oktobar, 3. i 24. decembar. Aktivisti/kinje Mreže Žena u crnom iz Leskovca i Vlasotinca (*Milka Rosić, Svetlana Šarić, Snežana Daskalović, Ivana Gorunović, Vladimir Joić*) posetile su izbeglički centar u kojem boravi oko 70 izbeglica (najviše žene i deca. Prilikom posete i druženja aktivisti/kiinje su podelile humanitarnu pomoć.

Solidarna pomoć za žrtve poplava u Bosni i Hercegovini

- Početkom oktobra 2024. na području BiH (Severna Hercegovina i srednja Bosna), desila se katastrofalna poplave. Pored prirodne katastrofe, deo odgovornosti je i na ljudskom faktoru, posebno ilegalnom kamenolomu koji je radio bez dozvole nadležnih institucija. Ekološke organizacije u BiH ukazivale godinama na ilegalni kamenolom, ali bezuspešno. Solidarnost sa ugroženom regijom u BiH iskazivala je cela regija Zapadnog Balkana, čemu su se pridružile i Žene u crnom, pružajući humanitarnu pomoć, zajedno sa našim prijateljicama iz Fondacija CURE iz Sarajeva.

Solidarna podrška i pomoć građanskoj inicijativi

'Most ostaje' u Beogradu

- Režim je započeo uklanjanje starog Savskog mosta – simbola Beograda. Radi se o rušenju mosta koji decenijama spaja dva dela grada (novi i stari) i režim nije ponudio razloge za uklanjanje starog mosta, niti plan kako organizovati saobraćaj bez mosta. Zato su građani/ke pokrenuli inicijativu *Most ostaje* – permanentna danonoćna dežurstva u odbanu starog mosta i do sada je više puta sprečen početak uklanjanja mosta. Aktivistkinje ŽUC-a su se pridružile ovoj inicijativi skromnom humanitarnom pomoći, u više navrata dežurale (tokom novembra) u šatoru u blizini mosta, zajedno sa drugim aktivistkima/kinjama ove inicijative.

Solidarna podrška studentima/studentkinjama - svi univerziteti u Srbiji su u blokadi (koje se odvijaju na oko 60 fakulteta u Srbiji) od polovine novembra 2024. Studenti traže odgovornost za pad nastrešnice u kojoj je poginulo 15 osoba (1.11.2024.). Traže otkrivanje i kažnjavanje odgovornih za napade na studente, povećanje procenta finansiranja iz budžeta za obrazovanje. Žene u crnom podržavaju opravdane zahteve studenata učešćem u uličnim protestima, saopštenjima, kao i skromnom humanitarnom pomoći.

DISKUSIONI KRUŽOCI, PREDAVANJA, DEBATE U PROSTORIJAMA ŽENA U CRNOM - "SREDE U ŽUC-U"

Praksa redovnih diskusionih kružoka, predavanja i zajedničke refleksije o važnim društvenim i političkim pitanjima u zemlji i svetu, nastavljena je i u ovom izveštajnom periodu, u kojem je organizovano (17) predavanja, debata, predstavljanja knjiga, projekcija filmova u kojima su učestvovalo **preko 250** osoba:

18. septembar –Razgovoru o letnjem raspustu/odmoru, o završnim pripremama za sastanak Mreže ŽUC-a (20.-22.9.), učestvovalo **12** aktivista/kinja.

25. septembar – Razgovor o pripremnim aktivnostima u oktobru (ulične akcije, obrazovni programi, kao i aktuelnim političkim dešavanjima...) – učestvovalo **12** aktivista/kinja.

2. oktobar – projekcija igranog filma **'Farha'** (92 min.), rediteljke

i autorke scenarija **Darin Salam** (Darin J. Sallam) je istorijski film (2021.) o iskustvu palestinske devojčice Farhe tokom Nakbe. **Nakba** je etničko čišćenje palestinskog stanovništva (1948.) u vreme osnivanja države Izrael, a kroz prinudna iseljenja, oduzimanje zemlje i imovine; uništavanje njihovog društva, potiskivanje njihove kulture, identiteta, političkih prava. Tom prilikom je 750.000 Palestinaca moralo da napusti svoju zemlju, više od 500 palestinskih naselja je uništeno. Tada je 78% zemlje bilo u rukama Izraelaca. Nakon projekcije filma bilo je reči o genocidu nad palestinskim stanovništvom u Pojasu Gaze, o agresorskoj kolonizaciji Zapadne obale od strane izraelske države itd. Razgovor je održan u okviru tematskog ciklusa „Rat na Bliskom Istoku“, uvodničari su bili: *Lino Veljak i Miloš Urošević*, a razgovor je moderirala Ljiljana Radovanović, učestvovalo **15** osoba.

9. oktobar, Susret sa aktivistkinjama Mreže Žena u crnom, Španija: Konča Martin/Concha Martin, Madrid i Jolanda Roullier, Santander; razgovor o antiratnom pokretu u Španiji (o ratu u Ukrajini, Bliskom istoku), o aktivnostima ŽUC, Španija, o političkoj situaciji u Španiji. Takođe je zajedno obeležena 33. godišnjica Žena u crnom, Beograd (9. oktobar 1991.). Događaju je prisustvovalo **20** osoba.

16. oktobar – Projekcija dokumentarnih filmova „**Ne ubij**“ i „**Ne u moje ime**“ u okviru tematskog ciklusa 'Rat na Bliskom istoku'. Prvi dokumentarac delo je autorke **Fetima Lianes** „Ne ubij“ u trajanju od 30 minuta, govori o nasilju izraelskih doseljenika na Zapadnoj obali, posebno o grupama mladića („Omladina sa brda“), fundamentalistički orijentisanih koji vrše nasilje prema Palestincima. Film svedoči i o nenasilnom otporu izraelskih progresivnih rabina, pisaca i aktivista/kinja za ljudska prava. Drugi film „Ne u moje ime“ („Not in my name“) u trajanju od 10 minuta, prati priču izraelske aktivistkinje **Jael Kan** protiv rata u Gazi... Nakon projekcije bilo je reči o geopolitičkoj situaciji – o krajnje opasnoj, po globalni mir, militarističkoj međunarodnoj podršci državi Izrael, ali i o globalnoj solidarnosti sa palestinskim narodnom. Takođe je prikazan i snimak masovnog okupljanja „*Zamislimo mir*“ (Imagine peace), a glavni slogan je bio „*Sigurnost i sloboda za sve*“ u Tel Avivu, 2. jula 2024. - zajednički palestinsko-izraelski protest. Među govornicima na ovom

skupu bilo je i onih kojima je neko otežalo, a i onih koji imaju svoje u izraelskim zatvorima. Uvodničari: *Miloš Urošević i Mirko Medenica*, moderatorica *Staša Zajović*, učestvovalo **17** osoba.

23. oktobar 'Limunovo drvo/Lemon tree' (106 min.); igrani film je snimljen 2008. godine u koprodukciji Izraela, Nemačke i Francuske izraelskog reditelja Erana Raklisa. Film govori o palestinskoj udovici koja brani svoj voćnjak sa limunovima, od izraelskog ministra odbrane koji se doselio u kuću do njene i koji hoće da ga sruši. Dolazi do obrta jer se razvija prijateljski odnos palestinske udovice i supruge izraelskog ministra odbrane...Projekcija filma i razgovor se održavaju u okviru tematskog ciklusa '*Rat na Bliskom istoku*'; projekciji i razgovoru prisustvovalo je **18** osoba.

30. oktobar „Galeb“ (56 min.) – dokumentarni film o deci sa Dedinja/Beograd, tj. o poziciji dece pripadnika komunističke nomenklature. O tome je, između ostalog govorila, uvodničarka **Tanja Petovar**, advokatica, ali se referisala ne samo na privilegije, već i brojne probleme sa kojima se suočavala. Drugi učesnici/e su govorili o svom klasno-socijalnom položaju u socijalističkoj Jugoslaviji. Događaj je organizovan u okviru tematskog ciklusa '*(Ne)vidljiva SFRJ*', moderirala Staša Zajović, učestvovalo **16** osoba.

6. novembar „O odnosu slobode govora, medija, novinara i uzbuđivača“ – sa jedne strane i vlada i pravosudnih sistema, sa druge. Povod za ovaj razgovor je *Rezolucija Parlamentarne skupštine Saveta Evrope* - koja je u vezi sa slučajem osnivača *Vikiliksa Džulijana Asanža*, doneta početkom oktobra 2024. godine. Ova Rezolucija se smatra istorijskom jer je najviše evropsko zakonodavno telo procese protiv Asanža nazvalo „političkim“ i time skrenulo pažnju na kontroverzan odnos između političkih elita i pravosuđa. Tema je proširena na položaj nezavisnih medija u Srbiji – represiji, progonu, režimskoj demonizaciji. Uvodničarka je bila **Ivana Stevanović**, direktorka *Fondacije „Slavko Ćuruvija“*, moderatorica *Nastasja Radović*.

Nakon toga pokrenute su i druga pitanja:

Prva „ad hoc“ tema ticala se: represije režima nad nenasilnim

demonstrantima u Novom Sadu (3.11.) nakon pada nastrašnice i pogibije 15 osoba (1.11.). Prisutni su saglasni da se radi o režimskom teroru i njegovih organizovanih bandi itd.

Druga 'ad hoc' tema se ticala već jasnih rezultata predsedničkih izbora u SAD: *Donald Tramp: da li nas je strah ovakvog ishoda i šta on može doneti na međunarodnom planu?* Prisutni su izrazili ogromnu zabrinutost zbog jačanja militarizma, populizma, rata protiv migranata, jačanja antirodnih pokreta, čak i suspenzije ljudskih prava... Učestvovalo je **18** osoba.

13. novembar „Peticije u SFRJ- za osnovna prava i promene, a iznad ideoloških razlika“. Uvodničarka **Vesna Pešić**, sociološkinja i političarka, učesnica mnogih zbivanja u društvu i politici; radilo o pokretanju peticija različitih društveno i antirežimski nastrojenih grupa u odnosu na događaje koje su pokretači smatrali izazovnim, gde su se kršila ljudska prava: posebno pravo na slobodu izražavanja. Pešić je govorila i o drugim inicijativama 80-ih u Jugoslaviji: *Odbor za zaštitu umetničkih sloboda, Odbor za odbranu slobode misli i*

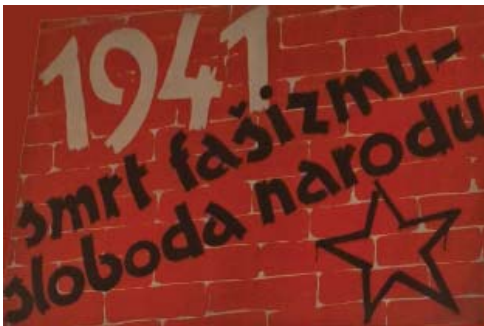
izražavanja, Slobodni univerzitet, kao i o represiji socijalističke države protiv disidenata/kinja. U razgovoru održanom u okviru tematskog ciklusa '(Ne)vidljiva SFFJ' učestvovalo je **14** osoba.

20. novembar „Nasilje nad ženama – izveštaji sa terena“ – Novi Pazar, Zrenjanin, Beograd, Đulići/BiH – izveštavali su: Fahrudin Kladničanin, Akademska zajednica 'Forum 10' iz Novog Pazara, Ivana Gordić Perc, Zrenjanin i Vanja Macanović, Autonomni ženski centar, Beograd i Suvada Selimović, udruženje 'Anima', Đulići. Predstavile/i su svoja istraživanja, nalaze i iskustva na temu nasilja nad ženama u njihovim sredinama ili na nivou Srbije i Bosne i Hercegovine. Razgovor se održao u okviru tematskog ciklusa *“16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama”*, učestvovalo **15** osoba.

27. novembar – Prikazivanje dokumentarnog filma **Danijele Štajnfeld** *„Zaceli me“* (u okviru ciklusa *„16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama“*). Film prenosi intimna svedočenja žrtava i počilaca seksualnog nasilja sa originalnim materijalom, snimljenim tokom istraživanja procesa prevazilaženja seksualne traume. Glumica Danijela Štajnfeld je, posle prikazivanja ovog filma na festivalu u Srbiji, pokrenula tužbu protiv glumca **Branislava Lečića** za silovanje. Sud je našao da nema dovoljno dokaza za Lečićevu krivicu...Štajnfeld je već živela u Njujorku, a Srbiju je napustila ranije, posle seksualnog nasilja o kojem govori u filmu. Posle projekcije filma, prisutne **4** osobe su razgovarali o filmu i svojim iskustvima koje smatraju seksualnim zlostavljanjem.

29. novembar – „Dan Republike – Naš dan“ – Žene u crnom, u saradnji sa antifašističkim aktivistkinjama i aktivistima, kulturnim radnicima/ama organizovale su na Dan Republike drugarsko veče i priredbu povodom 81. godina AVNOJ-a (Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije) govorio je **Aleksandar Kraus**, Savez Antifašista Srbije. Potom je organizovan kulturno-emosivni čin *„Jugoslavija u našem srcima – pozitivno socialističko iskustvo“* – razmena predmeta, fotografija, simbola, prizora, video sa omiljenim p(j)esmama, epizoda iz svakodnevnice SFR Jugoslavije, pevanje partizanskih pesama itd. U ovom događaju učestvovalo je tridesetak (**30**) osoba.

4. decembar „NESavršENE“ – predstavljanje publikacije autorke **Lidije Vasiljević**, u izdanju Agora, Novi Sad (2024.). Knjiga predstavlja psihološku, feminističku i političku analizu tradicionalističkog patrijarhalnog viđenja i tretiranja normalnosti žene, kroz dekonstrukciju mitova o ženskim bolestima, i predstavlja jedinstveni doprinos ovoj oblasti u literaturi pisanoj na našem jeziku. U ovoj knjizi se dekonstruišu strategije patologizacije žena u okvirima psihijatrije i psihoterapije kao i u samom društvu, kroz analizu obilja literature, praksi i primera iz psihoterapijskog iskustva same autorke. Uvodničarka: Lidija Vasiljević; događaj je organizuje u okviru tematskog ciklusa *“16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama”* uz učešće **16** osoba.

11. decembar *“Šta znači Trampova pobeda na izborima u SAD?” - Globalni i regionalni efekti Trampove pobede; Srbija i američki izbori; O percepciji pobede Trampa u Srbiji itd.* Uvodničari: **Lino Veljak**, filozof, Zagreb; **Sonja Biserko**, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji; **Zoran Vuletić**, Građanski demokratski fórum; Đorđe Pavićević,

Fakultet političkih nauka, narodni podlanik Zeleno levog fronta/ZLF i **Nenad M. Kostić**, hemičar i akademik. Uvodničari su izrazili veliku zabrinutost pobjedom Trampa, navodimo samo par izjava:

'Tramp relativizuje autoritarne režime u svetu i slabi veze SAD sa ostatkom Zapada...Kaže se kako on nije započeo nijedan rat: a ohrabrio je Putina tokom svog prvog mandata, a tako će verovatno, biti i u drugom-njegovim neznanjem i površnošću...' (Vuletić)

„Tramp je katalizator trenda unutar samih SAD. Demokratska stranka/DS nije dovoljno pažnje obraćala na socijalne probleme. DS je napravila promašaj i prevelikim fokusiranjem na identitetsku politiku. Tramp je tu upao i populizmom digao radničku klasu“ (Biserko).

„Američka bijela radnička klasa je izgubila povjerenje u političku korektnost Demokrata. Ali, i u mogućnost da će im podrška njima obezbjediti da plate svoje račune i ne postanu beskućnici...Zato su se oni okrenuli populističkim obećanjima, slično kao u slučaju Bregzita.“ (Veljak)

„Trampova priča je antisistemska. To je velika obmana. To nije različito od neoliberala, a predstavljena je kao antisistemska...“ (Pavićević)

„Tramp nije pobjedio kao ličnost-budući da je jasno da je nesposoban. Ovo je bio krah Demokratske stranke. Rast u SAD više ne može da obezbedi benefite siromašnjima jer sva raspodjela-i zbog poreske politike, ide ka bogatima' (Kostić)

Što se tiče budućih efekata Trampovog drugog mandata na svet i posebno na naš region i Srbiju u kojoj većinski podržavaju Trampa, radi se o zabludama srpske politike i građanstva koje se u Srbiji već gaje u vezi Trampovom pobjedom. Kad se radi o očekivanjima političara, učesnici smatraju da se to pre svega odnosi na „kupovinu vremena u vezi sa Kosovom“ itd. Debati je prisustvovalo **18** osoba.

18. decembar „AFŽ kroz sećanje – šta nam to govori o ženskoj borbi protiv fašizma danas“ Zorica Skakun, predstavila je svoj master rad o Antifašističkom frontu žena/AFŽ, osnovanom u toku rata (1942.) koji je odlukom Komunističke partije ukinut (1952.) i pretvorio se u birokratizovanu konzervativnu Konferenciju za društvenu aktivnost žena – transmisiju vladajuće Komunističke partije itd. Ova pitanja izazivaju brojne kontroverze među feministkinjama, koje su se već 70-ih organizovale izvan svih oficijalnih okvira. U nastavku je

okrenuta 'ad hoc' tema – pad režima u Siriji. Budući da Skakun radila u Siriju (Oxfam): 'Sve će zavisiti od globalnih odnosa, sudbina Sirije preneti na geopolitički nivo, ceo taj region već i fizički podeljen ali i da „stalno puca kao rana celog sveta“, kazala je Skakun. Razgovoru je prisustvovalo **11** osoba.

25. decembar „Femicid u Huarezu“ (12 min.); dokumentarni film o femicidu u gradu Huarez/Juarez u Meksiku, na granici sa SAD, kao i aktivnostima Žena u crnom u Meksiku protiv zločina femicida. Grupa za video aktivizam Žena u crnom prevela je i titlovala film. Nakon projekcije bilo je reči o femicidu kao rodnom, ali i socijalno-klasnom zločinu protiv žena. U drugom delu kružoka razgovarano je o *studentskim pobunama* u Beogradu i širom Srbije, učestvovalo je **13** osoba.

(Integralne izveštaje možete naći na sajtu ŽUC-a)

IZDAVAČKA DELATNOST

U ovom izveštajnom periodu objavile smo sledeće publikacije:

Ženska mirovna agenda 2025.- *Ženska mirovna agenda za 2025.*
- posvećena je 30. godišnjici genocida u Srebrenici. Genocid u Srebrenici je najveći ratni zločin počinjen nakon Drugog svetskog rata u Evropi. *Agenda* kratko prezentuje činjenice u vezi sa opsadom (1992.), proglašenjem 'zaštićene zone UN' (1993.), sve do masovnog ubijanja stanovništva Srebrenice od strane srpskih oružanih formacija (1995.). *Agenda* donosi kratak 'popis' presuda na Haškom tribunalu, kao i tekst Rezolucije UN o genocidu u Srebrenici (23.5.2024.) kojom je 11. jul proglašen Međunarodnom danom sećanja na genocid u Srebrenici. *Agenda* predstavlja aktivnosti Žena u crnom i srodnih aktivističkih kolektiva u vezi sa Srebrenicom: akcije na ulici, umetničko-aktivističke mirovne inicijative, kampanje, akcije ženske solidarnosti itd.. Fotografije prezentuju ulične akcije ŽUC-a u vezi sa Srebrenicom. Ženska mirovna agenda 2025 – posvećena je 'hrabrim ženama Srebrenice koje su svoju najdublju ranjivost, nenadoknadive gubitke, neizreciv bol i tragediju pretvorile su u mirovni aktivizam, u borbu za mir, istinu i pravdu'. *Agenda* ima 158 stranica; uredila: Staša

Zajović, saradnice: Ljiljana Radovanović, Miloš Urošević i Violeta Đikanović; dizajn i tehničko uređenje: Studio Čavka, fotografije Marija Janković i Srdjan Veljović.

Mirovni kalendar 2025 – fotografije sa uličnih akcija Žena u crnom tokom 2024. godine uradili su: Srđan Veljović i Marija Janković; kalendar ima 26 stranica, prelom i dizajn je uradio Studio Čavka.

KAMPANJE, APELI/SAOPŠTENJA

Pored navedenih inicijativa u ovom izveštajnom periodu, takođe smo pokrenule ili aktivno učestvovala smo aktivno u brojnim kampanjama pre svega u vezi sa zahtevima za suočavanjem s prošlošću – odgovornost za ratne zločine, nasilju nad ženama, protiv represije nad političkim neistomišljenicima; nad izbeglicama. Izdvajamo neke od saopštenja:

Dvadeset godina država ćuti! Otkrijte ubice vojnika! – u saopštenju povodom 20. godišnjice od ubistva gardista u Topčideru (5. 10. 2004 - 5. 10. 2024.) ŽUC podseća ni nakon 'dvadeset godina od ubistva vojnika-pripadnika Gardijske brigade **Dražena Milovanovića** i **Dragana Jakovljevića**, koji su ubijeni na straži 5. oktobra 2004. u krugu topčiderske kasarne u neposrednoj blizini vojnog objekta „Karaš“, država nije javno priznata čak ni mogućnost da su vojnici pre smrti videli tada najtraženijeg haškog begunca Ratka Mladića, osuđenog ratnog zločinca (8.6. 2021.). Dvadeset godina država ćuti. Dvadeset godina država vređa dostojanstvo žrtava, produbljuje neizmernu patnju i bol porodica gardista, koje se istrajno i hrabro bore za pravdu. Podržavamo ih u njihovoj borbi jer je nekažnjivost udarac za žrtve, njihove porodice. Nekažnjivost takođe produbljuje moralni sunovrat celog društva! Od državnog vrha (u prvom redu od ministarstava policije, odbrane i pravde) i ovom prilikom zahtevamo: Da se odmah prekine sa opstrukcijom istrage ubistva Dragana Jakovljevića i Dražena Milovanovića; da se saopšti prava istina i o ubistvu vojnika, kao i o skrivanju Ratka Mladića u objektima Vojske Srbije. To je jedini način da se Srbija odmakne od ratne prošlosti i zločina počinjenih u njeno ime; da nadležne institucije kazne sve naredbodavce i počinioc zločina u Topčideru i da se obezbedi pravda za porodice žrtava!'

Stop ratu na Bliskom istoku! – „Navršava se godinu dana od terorističkog napada Hamasa 7. oktobra 2023. na izraelske civile, što je bio povod za genocidnu ofanzivu zločinačkog Netanjahuovog režima na Gazu. To je nastavak višedecenijske izraelske okupacije i kolonizacije Palestine. 7. oktobar je tragičan događaj za celo čovečanstvo, za sve ljude na Bliskom istoku, prvenstveno za palestinsko i izraelsko društvo' navodi se u saopštenju od 6. 10.2024.). U saopštenju se takođe navodi:

- **Najoštrije osuđujemo genocid nad palestinskim civilima od strane izraelskih oružanih snaga;**
- **Zahtevamo obustavu vojnih dejstava svih oružanih formacija u pojasu Gaze i na Zapadnoj obali, kao i u Libanu;**

- **Oslobađanje izraelskih talaca i palestinskih zatvorenika, okončanje opsade i izolacije Gaze, slobodno dopremanje humanitarne pomoći i medicinskih usluga palestinskom stanovništvu;**
- **Zahtevamo okončanje izraelske okupacije i nasilja na Zapadnoj obali.**

I ovom prilikom je izražena:

- **Solidarnost sa civilnim stanovništvom koje proživljava ratni pakao na Bliskom istoku;**
- **Bliskost sa ženama u Izraelu i Palestini koje i sada, usred rata i nasilja, grade odnose mira i suživota;**
- **Podršku i divljenje Ženama u crnom i drugim mirovnim organizacijama u Izraelu koje decenijama nenasilno deluju protiv nacionalističko-militarističke politike svoje vlade.**

Nikada nećemo zaboraviti zločine u Vukovaru! - povodom 33. godišnjice od pada Vukovara (18.11.1991.-18.11.2024.), Žene u crnom su podsetile na zločine počinjene u Vukovaru od strane srpskih oružanih formacija. I ponovile zahteve nadležnim organima države Srbije da:

- **Utvrde odgovornost vrha bivše JNA za oružani napad na Hrvatsku i pokrenu sudske postupke za zločin urbicida u Vukovaru.**
- **Utvrde punu istinu o nestalima otvaranjem svih državnih arhiva u cilju pronalaženja grobnica hrvatskih žrtava u Srbiji.**
- **Uvažavaju zahtev Žena u crnom i Art klinike, koje ponavljamo već 15 godina, uz podršku više od 30 organizacija civilnog društva, za postavljanje spomen ploča na mestima logora u Stajićevu i Begejcima i drugde i podrže druge vidove simboličkih reparacija žrtvama i njihovim porodicama.**
- **Pokrenu zakonsku zabranu glorifikacije i rehabilitacije osuđenih za ratne zločine počinjene u Vukovaru i svim drugim mestima.**

Saopštenje povodom odbijanja izdavanja vize Hodi Taheri

– 'Najoštrije osuđujemo postupak Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije, koje je odbilo da izda vizu iranskoj rediteljki Hodi Taheri. Iranska rediteljka Hoda Taheri trebala je da dođe u Srbiju i bude gošća Festivala autorskog filma (FAF), koji se trideseti put održava u Beogradu u novembru 2024. godine' *navodi se u saopštenju (22.11.) Žene u crnom i Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji.*

Na FAF-u će se prikazati njen film „Majka je rođena grešnica“, snimljen u nemačkoj produkciji, film kritikuje fundamentalistički režim u Iranu, koji je poznat po svojim grubim manifestacijama kršenja ljudskih prava, posebno ženskih prava. Srbija se činom odbijanja izdavanja vize svrstala na stranu iranskog autokratskog režima, naglašeno je u saopštenju.

Protiv hapšenja Radivoja Jovović – Žene u crnom najoštrije su osudile hapšenje pokrajinskog poslanika *Pokreta slobodnih građana* Radivoja Jovovića, koji je dobio tri meseca kućnog pritvora nakon što je uhapšen u četvrtak, zbog navodnog napada na službeno lice (3.11.24.). 'lako na snimku može da se vidi da Jovović ne napada policiju, protiv njega je pokrenut krivični postupak. Radivoje Jovović je jedan od onih hrabrih građana koji se bore za pravdu za žrtve ubistva nevinih ljudi na Železničkoj stanici u Novom Sadu. Režim u Srbiji je ušao u fazu obračuna sa političkim neistomišljenicima u kojoj ne bira sredstva, kako za njihovo političko diskreditovanje, tako i za njihovo fizičko uklanjanje iz polja političke borbe. Podržavajući nenasilne proteste građanstva u Srbiji, koje traži pravdu za žrtve sa Železničke stanice u Novom Sadu, koji ukazuju na korupciju i zahtevaju kažnjavanje odgovornih, još jednom izražavamo solidarnost i podršku sa svim žrtvama aktuelnog režima' *navodi se su saopštenju ŽUC-a od 6.12.2024.*

Podrška studentskim protestima! „Izražavamo punu podršku studentskim protestima koji traže od predstavnika aktuelnog režima u Srbiji ispunjenje svih postavljenih zahteva. Pridružujemo se tim zahtevima, smatrajući ih u potpunosti opravdanima.

*Najnovije obraćanje aktuelnog predsednika Republike A. Vučića vidimo kao najobičnije populističko bacanje prašine u oči javnosti, usmereno na skretanje pažnje od sve očiglednije sprege organizovanog kriminala i vlasti. To je više nego očigledno i u delovanju režimskih medija. Oni uporno marginalizuju značaj studentskih protesta i demonizuju njihove učesnike/ce i optužuju Zapad za rušenje Srbije. Studentski protesti su samo jedni od protesta koji su se artikulisali u zadnje vreme, kojima se skreće pažnja na katastrofalno stanje u državi. U Srbiji nema vladavine zakona, nego vladavina samo jedne partije, Srpske napredne stranke na čelu sa neprikosnovenim vođom, koja od svojega dolaska na vlast **kontinuirano deluje u službi organizovanog kriminala.***

Kao deo civilnog društva, tražimo odgovornost odgovornih, zahtevamo kaznu za počinioce i pravdu za žrtve. Građanstvo u Srbiji više ne može da predstavlja taoce režima koji svoj legitimitet crpi iz tzv. izborne volje većine, kada znamo da je ista grubo pogažena, jer izborni uslovi su bili sve samo ne poštteni.

Nastavićemo da budemo deo protesta Zastani Srbijo! Nadamo se da će ti protesti u jednom trenutku skrenuti pažnju međunarodne javnosti da prestane da podržava režim u Srbiji, i da će se on sam urušiti kada izgubi većinsku podršku društva u Srbiji“ *naglašava se su saopštenju (12.12.2024.) Žena u crnom i Helsinškog odbor za ljudska prava u Srbiji.*

Inicijativa za imenovanje jedne ulice u Beogradu imenom Dejana Nebrigića

- 29 decembra 2024. navršilo se 25 godina od smrti Dejana Nebrigića (1970 -1999), gej aktiviste, pacifiste i antifašiste. Dejan je ubijen 1999. godine u dvadeset osmoj godini života. Kao deklarisan antifašista,

antinacionalista i antimilitarista, odbio je vojnu obavezu, javno obnarodujući da je homoseksualac, što je u to vreme tretirano kao bolest zbog koje je trajno oslobođen vojne obaveze. Početkom 1992. priključuje se Ženama u crnom, a veoma značajan doprinos antimilitarističko-feminističkom angažmanu Žena u crnom dao je svojim učešćem u pokretanju mreže za prigovor savesti. Od nadležnih institucija se zahteva da se "nekoj od mnogih bezimernih ulica u Beogradu date ime po Dejanu Nebrigiću, jednom od prvih boraca za poštovanje ljudskih prava LGBT osoba, feministi, antifašisti i antimilitaristi" čime bi pokazale da se suprotstavljaju "homofobiji i spreče da diskriminacija drugih i različitih i dalje obeležava stvarnost Srbije". Na ovaj višegodišnji zahtev nadležne institucije još uvek nisu odgovorile.

*Izveštaj priredila: Staša Zajović;
sarađivale/i: Ljiljana Spasić,
Miloš Urošević, Milka Rosić, Nastasja Radović,
Nataša Milanović, Violeta Đikanović,
Zinaida Marjanović.*

Januar 2025.